

UMJESTO PREDGOVORA

Ideja da se objavi ovakva vrsta knjige datira iz nešto ranijeg perioda, kada je i bilo pokušaja da se to uradi, međutim, nije se uspjelo u tome iz objektivnih i subjektivnih razloga u koje ne bismo ulazili kao Redakcija.

Dolaskom nekolicine pravih i osvjedočenih entuzijasta na čelo Redakcije u Kantonalnoj organizaciji Bosnae - Zelene beretke Sarajevo, koji se prihvatiše ovoga teškog i odgovornog zadatka, i uz velike napore i zalaganje svih koji su radili na ovom projektu, uspjesmo uz Božiju pomoć da ova istorijska knjiga ugleda konačno svjetlo dana.

Izlaskom ove edicije “Živi mrtvima”, preživjele “Zelene beretke” ispuniše dugo čekani zavjet i svoju veliku obavezu prema svojim saborcima šehidima i palim borcima koji dadoše svoje živote u odbrani svoga bošnjačkog naroda i svih drugih koji Bosnu i Hercegovinu smatraju za svoju jedinu domovinu.

Ova edicija ima za cilj da koliko je to moguće realnije prezentira širokoj čitalačkoj javnosti kolike žrtve dadoše svi ovi naši heroji, te i njihovi najbliži, ne razmišljajući o tim žrtvama niti jednog trenutka kada je trebalo dušmanima stati na put, i ne dozvoliti im da ostvare svoje zločinačke zamisli stvorene u pomračenim glavama njihovih čelnika. Cilj im je bio likvidacija i genocid bošnjačkog naroda, uz prešutnu saglasnost nekih sila u Evropi.

Redakcija zahvaljuje svima onima koji na bilo koji način dopriniješe u dostavi ogromnog broja podataka o našim šehidima i palim borcima. Ovim putem izražavamo veliku zahvalnost i porodicama palih boraca i naših šehida koji nam dostaviše tražene podatke.

Izražavamo veliku zahvalnost takođe našim članovima koji smogoše snage, truda i napora da obidu stotine adresa, te na taj način upotpuniše bazu podataka koju nije bilo nimalo lahko kompletirati.

Kada se Organizacija “Bosnae” - Zelene beretke odlučila za ovako veliki projekat, želja im je bila da svakoj porodici našeg šehida i palog borca pokloni jedan primjerak ove knjige kao skroman izraz zahvalnosti za sve ono što uradiše njihovi najmiliji. Takođe je odlučeno da se ova edicija dostavi i svim školama i bibliotekama kako bi se upoznala široka čitalačka javnost, a i generacije koje dolaze, kolike i kakve žrtve podniješe ovi ljudi koji svjedoče šta se događalo na ovim prostorima od 1991.do 1995.godine.

Redakcija edicije “Živi mrtvima” nije imala zadatak da samo prikupi svu dokumentaciju za objavljivanje ove knjige, nego i da iznađe i finansijska sredstva za njeno štampanje, pa na ovaj način želimo zahvaliti pojedincima i privrednim subjektima koji imadoše sluha i volje, te svojim donatorskim priložima omogućišu da ova edicija konačno ugleda svjetlo dana.

Ova knjiga nema propagandni cilj. Ona je slika dijela tragova užasnog rata, genocida i uopšte stradanja izazvanog agresijom na samostalnu i suverenu državu Bosnu i Hercegovinu. Svjesni smo njene dokumentarne snage, ali i činjenice da se ne živi od prošlosti i da je u Bosni i Hercegovini za buduća pokoljenja potrebno stvoriti trajan mir, perspektivnu budućnost, bolji i srećniji život i sagrađiti zajednicu u kojoj će svi njeni narodi živjeti u slozi i međusobnom razumijevanju čemu ova knjiga treba da da svoj doprinos, jer govoriti bez kompleksa i stida o vremenima zla iz prošlosti nije podsticaj mržnje već ukazivanje na nešto što se nikad više ne bi trebalo desiti na prostorima ove naše prelijepe BiH.

Svjesni činjenice da je izlaženjem knjige urađen veliki posao, kao izraz duga za sve ove živote i žrtve naših saboraca, živi članovi “Zelenih beretki” su ponosni što su imali za saborce ovakve heroje. Na njihovom časnom putu koji je popločan velikim rezultatima, treba da se odgajaju nove generacije Bošnjaka i Bošnjakinja, te svih onih građana koji Bosnu i Hercegovinu smatraju za svoju i jedinu domovinu.

Knjiga “**ŽIVI MRTVIMA**” jedno je od nastojanja da se zabilježi i objavi dio koji

govori o razmjerama, intenzitetu, karakteru i uzrocima nastanka stradanja svih naroda na tlu Bosne i Hercegovine i da konačno oblelodani doprinos “Zelenih beretki” u toku odbrambenog rata.

Redakcija ove knjige čiji su članovi predratni osnivači “Bosnae” - Zelene beretke, uvjerena je da ima puno moralno pravo da u ovom kratkom predgovoru baci malo više svjetla, i pokuša odgovoriti **koji to motivi digoše članove “Bosnae” - Zelene beretke da već juna 1991 .godine stanu u odbranu svojih ognjišta i jedine im domovine Bosne i Hercegovine.**

Koja to snaga, ideja, moral i vjera u sopstvene snage da se organizuju i suprotstave daleko jačem i naoružanijem neprijatelju ponese ove ljude svjesne u kakav rizik ulaze i kakve posljedice mogu proizaći za njih same i njihove najbliže?.

Kada posmatramo i sjećamo se tih trenutaka i događaja sa vremenske distance od tačno 10 godina, onda se moramo zapitati i pokušati dati odgovor na gore postavljeno pitanje.

U haosu koji je nastajao “Zelene beretke” su vidjele izlaz i jasno ga obznanili još sredinom 1991. godine. U tim svojim istupima iskazali su vlastito uvjerenje da svi naši hrabri ljudi iz svih naših nacionalnosti trebaju stati u odbranu državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta jedine nam države BiH.

Organizatori “Bosnae” Zelene beretke na čijem čelu je stajao legendarni “Amidža” Emin Švrakić, kao i većina članova bar u samom početku formiranja “Bosnae” - Zelene beretke, po porijeklu su bile rođene Sarajlije, to jest autohtoni stanovnici ovoga drevnog grada, koji vole iznad svega.

Na sastancima ilegalnih grupa “Zelenih beretki” tokom 1991 .godine, u prostorijama “Tabačkog mesdžida” i po drugim samo njima znanim prostorima, istaknuti članovi organizacije “Zelenih beretki” drže predavanja o slavnoj prošlosti Bošnjaka, kroz vijekove na ovim prostorima. Na tim sastancima budi se uspavani i ušutkani duh Bošnjaka inspirisan slavnim likovima iz bliže i daljne prošlosti sa prostora zemlje Bosne.

Mak Dizdar vizionarskom snagom, kao da sluti šta će se desiti u zemlji Bosni kada piše pjesmu “Zapis o zemlji Bosni” kaže:

“Bosna da prostiš jedna zemlja imade

i posna i bosa da prostiš

i hladna i gladna

i k’ tomu još da prostiš

prkosna od sna”.

A, Milan Kundera kaže ovo:

“Narodi se likvidiraju tako da im se najprije oduzme sjećanje. Unište im se knjige, obrazovanje, historija. Neko drugi im napiše druge knjige, da im neko drugo obrazovanje i izmisli neku drugu historiju. I narod onda postepeno počne zaboravljati šta je bio i šta je sada, a svijet to zaboravi još brže”.

Znali su to dobro i srpski hegemonisti iz SANU, koji su činili sve od 1918.godine, kada dolaze u Bosnu i Hercegovinu kao “oslobodioci” (zna se za koga) sa vojskom i administracijom i proglašavaju Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, a odmah počinju uništavati i zatirati sve što je muslimansko, bosnaski duh, istoriju, književnost, jezik, te nastoje podrediti zaboravu istaknute ličnosti iz bliže i dalje prošlosti Bošnjaka Muslimana, kako bi narod ostao bez svoje prošlosti, odnosno istorije, isto onako kako zbori Milan Kundera o likvidaciji nekog naroda.

Samo malo idejnog naboja je trebalo pa da se počne **Bosna prkosna buditi iz stoljetnog sna, koji nagovijesti Mehmedalija Mak Dizdar, vizionarskom snagom u pjesmi o zemlji Bosni.**

Uspavani lav, a to je Bošnjak i njegov prkos, kojim se Bosnaci odlikuju, postepeno se budi iz sna i ratnički duh bosnaskih gazija izlazi iz zatvorene posude, koju su držali i toliko je se bojali srpski hegemonisti.

Odgovor na dugo pripremani genocid i uništenje bošnjačkog naroda, odnosno ljudi islamske vjeroispovijesti je i stvaranje preduslova za formiranje jedne takve organizacije kao što su “Bosnae” - Zelene beretke.

Dakle, narod uzima u vlastite ruke svoju sudbinu i oružjem brani čast i svoje bitisanje na ovim milenijskim prostorima, na kojima živi.

Poštovani čitaoče, listajući ovu knjigu u kojoj Vam na ilustrativan način predstavljamo naše šehide i pale borce, članove Organizacije “Bosnae” - Zelene beretke, moramo naglasiti da su svi oni za života bili članovi naše organizacije, **što znači da su postali članovi “Zelenih beretki” dobrovoljno, to jest bez prisile ili uručenog poziva.** Borili su se od početka formiranja svoje organizacije kao članovi “Zelenih beretki”, pa sve do trenutka formiranja Armije RBiH u čije sastave ulaze dobrovoljno, nastavljajući sa svojim saborcima započeto djelo odbrane Bosne i Hercegovine.

Članovi “Zelenih beretki” pronose slavu svoje organizacije kao već prekaljeni borci, koji su bili strah i trepet za agresore i ekstremni dio HVO-a, pri samom pomenu da se u nekoj od jedinica Armije RBiH nalaze i pripadnici “Zelenih beretki”.

Neutemeljenim i neopravdanim pokušajima nekih pojedinaca u našem društvenom okruženju da se stavi na marginu i ospori važna istorijska uloga Organizacije “Bosnae” -Zelene beretke, izlaskom ove knjige izbija im se iz ruku i posljednji adut sa kojim su na račun ovih hrabrih ljudi gradili svoje viđenje bosanskog čuda otpora.

Najbolji primjer koliko je cijenjena i uvažavana Organizacija “Bosnae” - Zelene beretke su riječi tadašnjeg predsjednika Predsjedništva Bosne i Hercegoviner gospodina Alije Izetbegovića, izgovorene na održavanju Druge godišnje skupštine Organizacije “Bosnae” - Zelene beretke u Domu Armije 1993. godine: “Vi ste svojom borbom i žrtvama zaslužili da uđete u legendu i nezaborav bošnjačkog naroda i svih drugi koji ovu napaćenu zemlju Bosnu smatraju za svoju domovinu”.

Sramotno da su neki pojedinci u svojim neutemeljenim “pisanijama” proglašavali Organizaciju “Bosnae” - Zelene beretke ilegalnom i paravojnom organizacijom, a pomenuti su čekali razvoj događaja do posljednjeg trenutka, kako će se ova borba Davida i Golijata završiti, te onda na kraju borbe uzimaju pero u ruke da bi blatili i pričali priču o svom viđenju proteklih događanja.

Pripadnici “Bosnae” - Zelene beretke daju ogroman doprinos u Armiji BiH, MUP-u i drugim specijalnim jedinicama. Samo na teritoriju općine Stari Grad od njenih jedinica formiraju se četiri jake brigade Armije BiH: Prva, Druga, Treća i Deseta brdska brigada.

Članovi u ovim jedinicama prenose svoje ogromno ratno iskustvo stečeno u jedinicama “Zelenih beretki”, polažu svoje živote na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. U ovoj ediciji pomenuti su svi oni koji su nosioci najvećih državnih odlikovanja, odnosno nosioci “Zlatnog ljiljanja”, “Zlatne i Srebrene policijske značke”, te drugih odlikovanja kojima ih je aktuelna vlast odlikovala. Svi ovi šehidi i pali borci ponijeli su u sebi klicu “Zelenih beretki” i nosili je kao lučonoše po drugim jedinicama, sve do svoje smrti, ali kao što Kur’an časni kaže: “Oni nisu mrtvi, oni su živi samo što vi ne osjećate”.

Numić Nedžad Juni, 2000. god.

II Sura Behare 154 ajet

“Ne govorite za one koji su poginuli na Božijem putu (da su) mrtvi! Naprotiv, oni su živi, ali vi to ne osjećate.”

Prema živima dužni smo imati obzira; mrtvima dugujemo samo istinu.

VOLTAIRE, Letters sur “Oedipe”M

Neka je vječni rahmet i slava svim onima koji svoje živote dadoše za cjelovitu, suverenu i demokratsku BiH i da njihova svjetlost nikad ne potamni u srcima i dušama našim i onih koji će da se rode.

UVODNA RAZMATRANJA

Historijski korijeni rata u BiH

Bosna i Hercegovina kroz svoju cjelokupnu historiju bila je opsjednuta pitanjem nezavisnosti i integriteta jer se stalno nalazila u okrilju interesnih sfera velikih sila. Ovdje je potrebno shvatiti da su interesne sfere univerzalni svjetski fenomen, da BiH i Balkan nisu bili jedini objekti nepravednih ugovora, kojima se malim narodima i državama oduzimalo pravo na suverenost. Kroz interesne sfere iskazuje se nejednakost među državama i narodima u međunarodnom životu. To upućuje na postulat da su jedne države subjekti međunarodnih odnosa a druge pasivni objekti tih odnosa i o njihovoj sudbini se odlučuje bez njihovog učešća ili s neznatnim učešćem.

Čim je počelo opadanje moći Otomanske imperije, od kraja XVII stoljeća, evropske sile, velike i male ubrzale su razmjenu mišljenja o stvaranju ugovora o interesnim sferama u Otomanskom carstvu, veoma specifične sadržine (ekonomske, političke, dobijanje izvjesnih pravnih privilegija putem kapitalizacije i drugih..). S obzirom na to da je Otomanska imperija bila mnogonacionalna i multikonfesionalna, evropske velike sile u svojim interesnim projektima zahtijevaju za sebe pravo “zaštitnika” ovog ili onog naroda pod otomanskom vlašću, uglavnom držeći se vjerske pripadnosti tih naroda.¹

Poslije poraza velikog vezira Kara-Mustafe pod Bečom 1683.god, i prodorom kršćanskih vojski pod vodstvom Svete lige u kojoj su bili Papa, Austrija, Poljska, Venecija a kasnije i Rusija sačinjen je plan o međusobnoj podjeli Otomanskog carsta na interesne sfere. Posebnim ugovorom carica Katarina i Jozef II sačinili su plan o podjeli Otomanskog carstva na interesne sfere takozvani Grčki projekt,²sa kojim se Francuska nije složila jer nije željela da dozvoli da njeni susjedi u Evropi jačaju na račun Otomanskog carstva zbog čega je projekt propao. Projektu se posebno suprotstavila Engleska i Holandija i takvoj podjeli stratezijski značajnih puteva na Balkanu. Po ovom projektu BiH bi bila pod punom kontrolom Austrije.

Značajan je projekat podjele Balkana koji je 1828.god podnio ruskom caru Nikolaju I grčki diplomata J. Kapadistrija koji je predlagao da se na Balkanu formira pet država, projekat od strane Rusije nije prihvaćen. Projekat je interesantan za BiH jer će na njegovoj osnovi a sa podlogom “Svetosavlja” nastati “Načertanije” Ilije Garašanina, plan o dugoročnoj strategiji postupnog širenja srpske države na račun Otomanske imperije i njene kasnije ekspanzije, što će imati svoje značajne posljedice na razvoj rata u BiH u periodu 1992-1995.

Tadašni engleski uticaj na srpske vlastodršce bazirao se na stvaranju protivteže dominaciji germanskog bloka na prostorima Balkana. Garašaninova transformacija panslavizma u velikosrpski koncept stvaranja jedinstvene nacije pomoću propagandnog djelovanja na kulturno-civilizacijsko-religijskom planu, kasnije će biti obuhvaćena Huntigtonovim konceptom stvaranja religijsko-civilizacijskih blokova. Takva srpska strategija naišla je na snažnu podršku u engleskim krugovima i zadržala se sve do današnjih dana. Još sredinom devetnaestog stoljeća, Srbija je posredstvom Masona, postala dijelom geopolitičkih kombinacija koje su je trebale učiniti teritorijaliziranom zonom britanskog uticaja i bazom za destabilizaciju nebritanskih zona na Balkanu. “Načertanije” Ilije Garašanina je iskaz dugoročne strategije postupnog osvajanja srpske države na račun Osmanlijske imperije, te nacionalizacije pravoslavaca, radi destabilizacije Habzburške monarhije i kasnijeg širenja srpske države prema teritorijama BiH, Crne Gore i sjeverne

¹ Vladimir Dedijer, Interesne sfere, lat, 60

² Vladimir Dedijer, Interesne sfere, lat, 67

Albanije sa osloncem na posrbljeni pravoslavni elemenat.

U San. Stefanu, nedaleko od Carigrada (Istanbula) sklopljen je 3. marta 1878. godine pleniminarni sporazum između Rusije i Turske. Tim povodom Engleska je stvorila zajednički front sa Austro-Ugarskom protiv Rusije i njenog pokušaja da zadobije međunarodno priznanje odredbama ugovora o miru u San Stefanu. Engleska se plašila da ruska nadmoć na Balkanu ne ugrozi njene teritorije u istočnom Sredozemlju, a Beč nikako nije pristajao da mu se zatvori put prema jugu. Kako je na ruskom dvoru prevladalo mišljenje da nije moguće ući u rat protiv Austro-Ugarske zbog odbrane ruskih pozicija na Balkanu, car Aleksandar II je pristao da se u Berlinu održi međunarodni kongres na kome je prihvaćen novi ugovor o miru između Turske i Rusije. Na sjednici 28. juna 1878. god. prihvaćene su odredbe o sudbini Bosne i Hercegovine. Austro-Ugarska je dobila pravo da anektira Bosnu i Hercegovinu i postavi svoje posade u Novopazarskom Sandžaku. Muslimansko življe pružiće snažan otpor aneksiji. Odmah postoje BiH anektirana pristupilo se razoružavanju naroda. Objavljeno je da će svako biti kažnjen smrću ako ne preda oružje, a ono mu se poslije nađe. Uspostavom nove vlasti počeo je prvi egzodus bošnjačkog življa prema Turskoj, od tada pa do današnjeg dana taj egzodus Bošnjaka nije prestao, s tim što se u današnje doba odvija prema zemljama ZEU i SAD.

Poslije poraza Njemačke u Prvom svjetskom ratu pod uticajem engleske i francuske diplomatije 1. decembra 1918. godine stvorena je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (Jugoslavija). Njenim formiranjem biće aktiviran program ugnjetavanja odnosno uništavanja muslimanskog elementa na Balkanu kroz ideju propagandnog djelovanja u pravcu stvaranja jedinstvene nacije, na ideji panslavizma, odnosno velikosrpskog koncepta. Kraljevina Jugoslavija u britanskom konceptu interesa formirana je sa osnovnim zadatkom da presiječe moguće širenje zone novog njemačkog uticaja.

Uoči II svjetskog rata general Pijetro Badoljo, zamjenik načelnika talijanske vrhovne komande, predložio je projekt subjugacije (razbijanja) Jugoslavije. “Badoljo zaključuje da su uslovi za potencijalni unutrašnji sukob u Jugoslaviji izvanredni, toliko bogati, da ih samo treba aktivirati.” Badoljo dalje navodi da treba sve Činiti na razvoju regionalnih partikularizama. U Srbiji treba govoriti da će ona postati “nesvjesni instrument Hrvatske”, a “Hrvati još sanjaju veliku Hrvatsku pa ih treba podržavati da zaziru od Srba kao hegemonista”.

Svi narodi na prostoru Balkana pa i Muslimani će svoju naivnost u II svjetskom ratu platiti velikim žrtvama u međusobnom istrebljivanju.

Savremeni pristup engleske strategije na prostoru Evroazije jeste težnja za kontrolom postsovjetskog geopolitičkog prostora, uz englesko-ruski pokušaj teritorijalizacije ruske sfere u obliku pravoslavnog geopolitičkog bloka. Cilj je izazivanje stalnog sukoba sa analognim islamskim geopolitičkim blokom koji je u nastajanju radi njihovog međusobnog iscrpljivanja i postupne uspostave geoekonomske kontrole nad središnjim dijelom prostora koji zaprimaju ova dva religijsko-civilizacijska kruga. Strategija se testirala preko inicijalizacije sukoba na prostoru Bosne i Hercegovine, te njene teritorizacije i nuđenjem raznih projekata o podjeli državne teritorije na mikrointeresne sfere polariziranih religijsko-civilizacijskih krugova.

Konzervativnost ovakvog koncepta dominacije u globalnim odnosima vodi faktičkom razlazu sa načelima ekonomskog i političkog liberalizma, koji proklamiraju SAD, a podrazumijeva prevazileženje nacionalnih, rasnih, religijskih, kulturnih i civilizacijskih barijera, jačanje komunikacijske povezanosti i pretvaranje svijeta u “globalno selo” nametanjem američkog univerzalnog liberalizma kao mogućeg univerzalnog modela državnog uređenja i budućeg svjetskog poretka.

Pažljivom analizom engleske diplomatske prakse uočiti će se da su obje Jugoslavije u britanskoj geopolitičkoj praksi vršile funkciju proširene Srbije, sa osnovnim zadatkom presijecanja mogućeg širenja zone njemačkog uticaja. Najbolji dokaz britanske zainteresovanosti za opstanak jugoslovenske tvorevine u 1991. godini, bez obzira na politički sistem u njoj, jeste britansko djelovanje u pravcu javne podrške rojalističkim snagama i kraljevskoj vladi Srbije koja se još nalazi u izbjeglištvu u Engleskoj.

Neminovnost raspada Jugoslavije neophodno je posmatrati ne samo u okviru procesa raspada komunističkog bloka već i u kontekstu dominacije engleskog uticaja na Balkanu i u tom smislu aktiviranje koncepta stvaranja “velike Srbije” kao dijela zamišljenog pravoslavnog bloka. Imajući u vidu da je opcija “velike Srbije” aktivirana dolaskom Miloševića na vlast, pojavom nacionalističkih snaga u BiH koje su zastupale princip teritorijalizacije vladavine nacionalnih oligarhija, nastupa faza operacionalizacije britanske strategije političke destabilizacije i teritorijalne razgradnje zona van engleskog uticaja, to jeste Hrvatske i Bosne i Hercegovine, radi nesmetane teritorijalne ekspanzije “velike Srbije”, uvlačeći ih tako u okvire geostrategije britanskog uticaja i kontrole.

U pokušaju da “zaustavi” eskalaciju rata EZ je Haškom konferencijom utvrdila raspad Jugoslavije na šest sastavnih dijelova i pokrenula proces sukcesije zajedničke države, na što Srbija nije pristala. Jedini izuzetak napravljen je prema BOSNAE i Hercegovini, pošto je priznanje njenog suvereniteta uslovljen referendumom pod međunarodnom kontrolom³.

Vrijeme za provođenje referenduma Srbija je, uz pomoć JNA, iskoristila za dalju destabilizaciju Republike Bosne i Hercegovine i izgradnju kolaboracionističkih organa vlasti i oružanih jedinica na njenoj teritoriji. Na ovaj načinje na Bosnu i Hercegovinu već sredinom 1991. godine izvršena klasična agresija, premještanjem svih korpusa JNA iz R. Slovenije i R. Hrvatske na državni tritorij BiH, umotana u foliju prikrivenih interesa od strane nekih uticajnih faktora međunarodne zajednice.

“Ta kozmetička operacija postigla je željeni učinak. Uskoro su istaknuti zapadni političari, recimo britanski ministar vanjskih poslova Douglas Hurd, ustvrdili da se u BiH vodi “građanski rat”. Bivši urednik Timesa objavio je niz članaka u kojima je borbe u BiH okarakterisao “tipičnim građanskim ratom”. BBC ja neprestano sve strane u sukobu, pa i bosansku vladu, nazivao “zaraćenim frakcijama”, a sam je rat proglasio “slomom reda i zakona”.⁴

Bez obzira na naprijed navedeno međunarodni pritisak je odigrao značajnu ulogu u sprječavanju JNA da po nalogu Beograda brutalno razori i porobi cijelu BiH. Usporavajući JNA u energičnom vojnom intervenisanju na prostoru BiH, uticajem drugih međunarodnih faktora brzo i neočekivano za Beograd donesena je odluka o priznanju nezavisnosti i suverenosti Bosne i Hercegovine 6. aprila 1992. godine.

Odluka UN o priznanju Republike Bosne i Hercegovine zatekla je GŠ JNA i političke strukture Beograda, a uslovila je hitnu modifikaciju projekata i dokumenta GS JNA o novoj ulozi JNA i načinu njenog djelovanja pri realizaciji vojnih tajnih planova radi ostvarenja strateških političkih ciljeva velikosrpske politike, stvaranja “velike Srbije” na prostoru sada priznate nezavisne i suverene Republike Bosne i Hercegovine.

O zbivanjima na bosanskohercegovačkim prostorima, politički i državni krugovi u svijetu dobro su bili informisani. Ipak u međunarodnoj politici i javnom mnijenju evropskih zemalja nije preovladao stav da krizu u BOSNAE i Hercegovini treba riješiti prije nego što izbije rat, na pravedan i efikasan način.

Od evropskih zemalja koje su mogle ozbiljnije uticati na zaustavljanje rata u BOSNAE i Hercegovini mogu se izdvojiti Engleska, Francuska, Njemačka i Rusija. Stav da je kriza u BOSNAE i Hercegovini veoma *komplikovana*., *preferirajući politički koncept da Bosna i Hercegovina sama mora riješiti svoju krizu*, zaustavljena je demokratizacija na prostoru Bosne i Hercegovine, stoje na indirektan način prihvaćeno kao zeleno svjetlo od strane Srbije i JNA da uz primjenu sile i ratne opcije na prostoru Bosne i Hercegovine mijenja državne granice i tako realizuje historijski politički cilj srpstva, stvarajući od BiH

³ Smail Čekić, Uzroci, ciljevi i razmjere agresije na Bosnu i Hercegovmu 1991-1993., lat, 1U

⁴ Noel Malcolm, Povijest Bosne, kratki pregled, str.316

i drugih dijelova jugoslavenske zajednice “veliku Srbiju” vjerujući da će njoj taj projekat prešutno biti odobren od ZEU i UN ukoliko ga brzo i efikasno realizuje.

Ponašajući se tako, francuska, engleska i ruska spoljna politika su potvrdile svoj politički stav da nisu zainteresovane za pravedan mir u BOSNAE i Hercegovini. Opravdanje za takav odnos prema krizi u BOSNAE i Hercegovini Engleska i Francuska pravdaju opcijom mogućeg većeg haosa na Balkanu, sa čijeg bi se područja lahko mogle prenijeti varnice sukoba i u druge evropske zemlje, uključujući i Rusiju.⁵

S obzirom na položaj koji Bosna i Hercegovina zauzima na Balkanu i Evropi, na njenu složenu nacionalnu i vjersku strukturu stanovništva, velikodržavne pretenzije Srbije i Hrvatske, zainteresovanost islamskog i demokratkog svijeta da se Bosna i Hercegovina sačuva kao suverena i međunarodno priznata država u postojećim granicama to je iskaz složenosti krize koju su evropske demokratske snage trebale riješiti na pravedan i demokratski način.

Što demokratski postupak u rješavanju krize u Bosni i Hercegovini nije primijenjen, odgovorne su, prije svega, vlade Engleske, Francuske i Rusije. Koristeći svoj uticaj u Evropskoj uniji i drugim političkim i vojnim asocijacijama, kao i u Savjetu bezbjednosti Ujedinjenih naroda, odlagale su mirovno rješenje krize i svojim političkim stavovima inicirale početak rata na prostoru Bosne i Hercegovine.

Ovakvo svoje spoljnopolitičko zalaganje pravdale su znatnom tehničkom nadmoćnošću agresora (JNA) i bojaznošću od eskalacije sukoba van granica Efosne i Hercegovine. Njihovim zalaganjem, Savjet bezbjednosti UN je pretvoren u debatni klub u kome se samo donose rezolucije i apeli, a da se istovremeno sa tim ne preduzima ništa konkretno da se onemogući agresija a rat u BiH zaustavi.

Polazeći od historijske i sadašnje važnosti i značaja evropskog kontinenta u svjetskoj ekonomiji i politici i protivrječnih interesa za prostor BiH vodećih evropskih zemalja i Rusije, Sjedinjene Američke Države nisu mogle a da i same ne ispolje određen interes za rat koji se vodi protiv Bosne i Hercegovine. Rukovođeni vlastitim nacionalnim interesima, Amerikanci ne prihvataju srpsko-crnogorsku agresiju i evropskim saveznicima stavljaju do znanja da je Bosna i Hercegovina vitalni interes Amerike. Od takvog stava i ishoda rješenja krize u Bosni i Hercegovini zavisit će ne samo ugled već i stvarni uticaj SAD na evropskom prostoru i zemljama članicama NATO-a.

SAD su bile svjesne da Francuska i Engleska vlada sa ratom u Bosni vide svoju šansu u jačanju uticaja na ovom dijelu Evrope. Trebalo je dosta vremena i polemika da to shvate ostale zemlje Evropske unije i da ujedinjene demokratske snage Zapadne Evrope na pravedan i demokratski način počnu rješavati krizu u Bosni i Hercegovini, ali je to za Bosnu i Hercegovinu bio prekasani početak.

Agresija JNA i terorističkih dobrovoljačkih jedinica iz Srbije i Crne Gore, potpomognutih domaćim SDS dobrovoljačkim jedinicama, trebala se krunisati vojnim pučem koji se trebao realizovati brzo i munjevitom akcijom specijalnih jedinica JNA zauzimanjem Predsjedništva RBiH, hapšenjem i eliminacijom članove vlade koji bi se suprotstavili takvoj opciji, a dalje bi se sve dešavalo po modelu koji je već primijenjen pri zauzimanju Bijeljine i po kosovskom receptu. Ovaj projekat velikosrpskih hegemoni stičkih krugova propast će 2. maja 1992. godine jer su se srpsko-crnogorskom agresoru i JNA snažno i nepredviđeno organizovano suprotstavili pripadnici “Zelenih beretki”, jedinice MUP-a i druge organizovane grupe i pojedinci, spriječivši JNA da realizuje te svoje mračne planove i da na taj način efektno realizuje velikosrpske političke ciljeve.

Međunarodni prijeteci stav prema povećanoj upotrebi sile protiv daljeg toka demokratskih promjena u BiH je bio jasan. O događajima u Bosni i Hercegovini jasno se deklariraju islamske zemlje, sličan stav zauzimaju i SAD, koje preko svog predstavnika Lorensa Iglbergera, jasno stavljaju do znanja ostatku Jugoslavije i Beogradu zabrinutost Vašingtona i protivljenje SAD o upotrebi sile, odnosno JNA u agresiji i zauzimanju teritorije međunarodno priznate Republike Bosne i Hercegovine. Ta upozorenja su stigla nakon krvavih pohoda JNA i terorističkih jedinica SDS-a na Bijeljinu, Zvornik, Foču.

⁵ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 115

Američka vlada je svjesna toga da prijeti dalja eskalacija sukoba i preko svog izaslanika Vorena Zimermana šalje pisano upozorenje Branku Košticu⁶ u kojem od njega traži “zaustavljanje daljeg toka planiranih vojnih aktivnosti na Republiku Bosnu i Hercegovinu i da SAD podržavaju miran i dogovorani rasplet događaja u Bosni i Hercegovini, bez nametanja rješenja”.

Voren Zimerman ističe sljedeće:

“Što se tiče Bosne i Hercegovine, u ovom trenutku najvažnije je obezbijediti da se rješenja traže na miran način. Apsolutno je važno da Bosna i Hercegovina ostane ujedinjena i njen teritorijalni integritet nepovrijeđen.

*To znači da će svako ko ugrozi teritorijalni integritet ove republike zasigurno imati negativne posljedice po svoje odnose sa Sjedinjenim Državama “.”*⁷

Ovakva nedvosmislena upozorenja usporila su napredovanje terorističkih dobrovoljačkih jedinica SDS-a i JNA i stvorila prostora i vremena patriotskim snagama da se ozbiljnije organizuju i suprotstave nametnutoj agresiji i ne dozvole teroristička i vojna iznenađenja u realizaciji velikosrpskih ciljeva pri izvođenju okupacije na bosanskohercegovačkoj teritoriji i samom gradu Sarajevu.

⁶ Branko Kostić, tadašnji predsjednik Predsjedništva SFRJ

⁷ Ešef Čampara, Ne daj se Bosno, (Molitva za istinu II), lat,30

UTICAJ NOVOIZABRANE VIŠESTRANAČKE PARLAMENTARNE VLASTI NA RAT U BiH

Prvi slobodni višestranački izbori u BOSNAE i Hercegovini obavljeni su 18.novembra 1990.godine.Na desetine stranaka je učestvovalo u predizornoj i izornoj aktivnosti, takmičeći se za povjerenje naroda. Izbornu pobjedu, odnosno najveći broj glasova za Skupštinu i za Predsjedništvo Republike dobile su nacionalne stranke: SDA, SDS i HDZ (Stranka demokratske akcije, Srpska demokratska stranka i Hrvatska demokratska zajednica). U predizornoj aktivnosti sve političke stranke su izložile i predstavile svoje političke programe. Predstavnici stranaka, obećavali su više demokratije, više ličnih sloboda, bolji život i prosperitet naroda.

U decembru 1990. po završenim izborima SDA je osvojila 86 poslaničkih mjesata od ukupno 240, a druge muslimanske stranke uključujući i MBO, još 13 mjesta. SDS je osvojila 72 poslanička mjesta, a još 13 drugih Srba izabrano je u skupštinu koji nisu pripadali SDS-u. HDZ je osvojio 44 poslanička mjesta. Ukupno je u skupštini bilo 99 Muslimana, 85 Srba, 49 Hrvata i 7 “Jugoslovena”. Te proporcije (41%, 31%, 17%) otprilike su odgovarale proporcijama cjelokupnog stanovništva. Izetbegović je formirao vladu nacionalnog jedinstva sastavljenu od formalne koalicije triju glavnih stranaka. Ovo je bio znak Izetbegovićeve dobre volje jer je on mogao vladati zemljom običnom muslimansko-hrvatskom koalicijom, ali već na samom početku rada ove vlade bilo je jasno da SDS ima drugačije aktivnosti i ciljeve i daje on na jednoj stani a svi drugi na drugoj strani.⁸

Stranka demokratske akcije (SDA)

“SDA će oživljavati nacionalnu svijest bh. Muslimana i insistirati na uvažavanju činjenice njihove nacionalne samobitnosti sa svim pravima i političkim konsekvencijama. Ističući pravo bh. Muslimanima da pod svojim nacionalnim imenom i kao autohton narod žive na ovom tlu, mi to pravo podjednako i bez ikakvih ograničenja priznajemo Srbima i Hrvatima i svim drugim narodima i narodnostima u BOSNAE i Hercegovini”.⁹

“U vezi sa prednjim, ističemo naš poseban interes za očuvanje Bosne i Hercegovine kao zajedničke države Muslimana, Srba i Hrvata. U ovom smislu SDA će se energično oduprijeti pokušajima destabilizacije Bosne i Hercegovine i njenim podjelama i svojanju, bez obzira sa koje strane takve i slične pretenzije dolazile”.¹⁰

Srpska demokratska stranka (SDS)

Politički program SDS-a programiran je pod nadzorom vladajuće ideologije Beograda. Srpsko rukovodstvo u Srbiji, na čelu sa Slobodanom Miloševićem, preuzima Memorandum SANU za svoj nacionalni program. Od tada je na srbijansku scenu stupio nacionalistički totalitarizam, koji, ne birajući sredstva, želi da stvori “veliku Srbiju” i tako ostvari ono što se dugo vremena od strane srpskih nacionalističkih krugova smatralo najvažnijim historijskim zadatkom”.¹¹

Koristeći se parolom o “ugroženosti” Srba Milošević uz pomoć Srpske demokratske stranke Bosne i Hercegovine na čelu sa Radovanom Karadžićem uspijeva da privuče veliki procenat srpskog stanovništva, da ih usmjeri ka razgradnji Republike Bosne i Hercegovine, nametne im nacionalistički totalitarizam, kao efikasno sredstvo za osvajanje teritorija u kojem je vrhovna životna filozofija međa, politika izolacije i mržnja.

Između nove ideje o stvaranju “velike Srbije” inicirane Memorandumom Srpske akademije nauka i umjetnosti (SANU) i ideje iz Garašaninovog Načertanija o “velikoj Srbiji” onog vremena, postoji velika podudarnost.

Tekst Memoranduma rađen je na osnovu odluke Godišnje skupštine SANU od 25.maja 1985.godine, a za njegovu izradu bila je obrazovana komisija od 16 akademika na čelu sa Antonijem Isakovićem, potpredsjednikom Predsjedništva SANU.¹² U Memorandumu su izložena velikosrpska shvatanja o tome kako i na koji način da se Srbija razvije i kakvu i koju ulogu treba da ima na Balkanu i Evropi.

Memorandum na otvoren način iskazuje nacionalizam, šovinizam i mržnju kao načelo, optužujući one koji ne podržavaju velikosrpska shvatanja. U Memorandumu se naglašeno iskazuje “zabrinutost” za raspad Jugoslavije, u poglavlju Položaj Srbije i srpskog naroda, u kome se govori o položaju srpskog naroda izvan Srbije, a pogotovu izvan uže Srbije. Van užeg područja Srbije živi 43% ukupnog broja Srba.

U opštem dezintegracionom procesu koji je zahvatio Jugoslaviju, najtežom dezintegracijom pogođeni su Srbi. Sadašnji tok kojim se kreće naše društvo u Jugoslaviji potpuno je obrnut od onog kojim se ono decenijama i vijekovima kretalo dok nije stvorilo zajedničku domovinu. Taj proces usmjeren je ka potpunom razbijanju nacionalnog jedinstva srpskog naroda.¹³

Uporedo sa iskazivanjem zabrinutosti u opštem dezintegracionom procesu Jugoslavije, zagovara se srpski nacionalizam seperatističkog oblika, i ako im je bilo poznato da u historiji nije poznato da je ijedan narod ostvario svoje historijske interese zavađajući se sa drugim narodima.

Predsjedavajući Srpske demokratske stranke Bosne i Hercegovine, u velikoj dvorani Centra “Sava” u Beogradu, Radovan Karadžić 3. novembra 1990. godine u duhu memorandumskih zaključaka SANU rekao je sljedeće:

“Sve svoje nade vezemo za našu maticu Srbiju. To je ono što Srbi decenijama nisu smjeli reći. Uporište za to je naš program i Ustav Srbije, gdje stoji daje dužna da se bez obzira ko je njena vlast, brine o Srbima izvan Srbije. Takođe uporište nalazimo u svetom ljudskom pravu da čovjek pripada svom narodu. Sa velikim nadama gledamo na sve što se dešava u Srbiji, uvjereni da Srbija ponovo nalazi sebe kroz izmirenje naroda u slozi i demokratiji. Nadamo se da u Srbiji nikada više neće biti bratske zavade i da Srbija nikada više neće ni zbog kakve ideologije zaratiti sama protiv sebe i činiti uslugu svojim neprijateljima”.¹⁴ “Ocijenio je da se u Bosni i Hercegovini godinama vodi antisrpska politika, koja je sada kulminirala u novoj ustavnoj materiji i izbornom zakonu, koji omogućuje, kako on kaže, poliranje srpskog narodnog suvereniteta i pretvaranje Srba u Bosni i Hercegovini u nacionalnu manjinu”.

Na predizbornom skupu u Ročeviću kod Zvornika izjavljuje sljedeće:

“Unutrašnje granice 1943. godine povučene su kao administrativna linija bez ikakvog drugog značaja. Sada to postaje važno i sada neki hoće da ih kao stvarne granice povuku kroz živo srpsko tkivo. Oni to hoće na Uni i na Drini. A mi kažemo ne može ni na Uni ni na Drini, nego kako srpski narod odluči, a on je jedan i nedjeljiv”.¹⁵

Analizirajući predizborne govore kadrova SDS, uočljivo je shvatanje i ponašanje čelnika SDS-a da su oni i njihova stranka pozvani da daju konačna rješenja o svim bitnim pitanjima opstanka i razvoja Bosne i Hercegovine. Isključivost i prijeteći stavovi koji su proizilazili iz njihovih javnih nastupa već tada su ukazivali na postojanje programiranog scenarija koji su na prostoru Republike Bosne i Hercegovine u fazama korak po korak vodili proces disolucije Jugoslavije u pravcu stvaranja “velike Srbije”.

Javni istupi čelnika SDS-a iskazani u eksplicitnom stavu “sve za državu, ništa protiv države, ništa mimo države”, ukazuju na ekstremni politički radikalizam srpskog političkog organizovanja. Država je za njih interpretacija velikosrpske ideologije, a politički stavovi poput stava “svi Srbi u jednoj državi” iz historije gradnje nacionalnih država su poznati, kao i sve brutalnosti nasilja i upotrebe oružane sile koje su se u gradnji takvih država inicirale i koristile. Za čelnike SDS-a ukazana historijska šansa o realizaciji ideje “velike

⁸ Noel Malcolm, Povijest Bosne, kratki pregled, str. 295

⁹ Glavni odbor SDA, DOKUMENTI sa VIII redovne (proširene) sjednice Glavnog odbora održane 27. i 28. januara 1996.godine u Sarajevu, 7 “

¹⁰ “Glavni odbor SDA, DOKUMENTI sa VIII redovne (proširene) sjedniceGlavnog odbora održane 27 i 28.januara 1996. godine u Sarajevu, cit, lat. 7

¹¹“ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat,108

¹² Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat,105

¹³ Džcvad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 106

¹⁴ Džcvad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 124

¹⁵ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 124

države” predstavlja otjelotvorenje moralne ideje, države shvaćene kao autoritarne, totalitarne države, zasnovane na: političkom centralizmu, autoritarnosti i hijerarhizmu “državne vlasti”, bazirane na vlast nacionalne partije kao partije države, na čijem čelu se nalazi “otac nacije” - vožd. U stvaranju ovakve države kao sredstvo se koristi ideja “nebeskog naroda” kome treba životni prostor, radi ispunjenja svoje historijske misije.

Iracionalne predstave ideje o “nebeskom narodu” treba da suzbiju unutrašnje nejedinstvo pozivom na sveopšti oprost, koji se javno oslikavao kroz simboliku „4C” (čije simboličko značenje nosi poruku “samo sloga Srbina spašava”), one su simbol negacije suprotnosti i razlika jer sva individualna stremljenja i mišljenja moraju biti potčinjena ideji stvaranja “velike države”. “Nadamo se da u Srbiji nikada više neće biti bratske zavade i da Srbija nikada više neće ni zbog kakve ideologije zaratiti sama protiv sebe i činiti uslugu svojim neprijateljima”.

Intenzivnom mitskom propagandom razvijen je kult vožda Slobodana Miloševića, kult sile, rata, kult heroja i kroz njegovu ličnost utisnuta je ideja totalitarne države “velike” i “nebeskog naroda”. Agresivnom propagandom upućuju se stalno poruke sadržaja “Ti si ništa, narod je sve” tražeći uzore u mitskoj svijesti kosovske bitke i u daljoj prošlosti srpske države, percipirajući jedinstvo srpstva, odnosno čistotu naroda. Takva agresivna propaganda uključuje sistemsko i programirano razvijanje prezira i mržnje prema drugim narodima. Ta ideološko-psihološka osnova propagande inicirat će zvjerska mučenja i ubijanja stotina hiljada ljudi u toku ratnih zbivanja na prostorima BiH. Ovakva propaganda, s puno mistificiranja i iracionalizma, opravdavati će sve postupke takvog totalitarnog režima u predratnom i ratnom periodu.

Agresivnost propagande se zasnivala na lažnim tvrdnjama, da se u Bosni i Hercegovini vodi antisrpska politika (npr.”Muslimansko rukovodstvo vrši pripreme i indoktrinaciju muslimanskog stanovništva u pravcu pripreme genocida nad Srbima...”), sračunata je bila na raspaljivanje nacionalizma i šovinizma, kako bi se tim putem pospješila i izvršila homogenizacija srpskog naroda u Bosni, a srpski narod pripremao za dobrovoljno podnošenje velikih žrtava na moralnoj i društvenj stranputici rata.

Hrvatska demokratska zajednica

Politički program HDZ u Bosni i Hercegovini je dio političke platforme HDZ R.Hrvatske. Predsjednik Republike Hrvatske dr.Franjo Tuđman prije i poslije prvih višestranačkih izbora vrlo često govori o Bosni i Hercegovini i Muslimanima.

Na konferenciji, održanoj 8.novembra 1990.godine u Celju, dr.Tuđman je istakao misao da je problem Bosne i Hercegovine u tome što je “veći dio povijesti bila u sastavu hrvatskog kraljevstva”.¹⁶

Kada je došlo do rata u Hrvatskoj, u intervjuu koji je dao januara 1992.godine on, između ostalog, kaže sljedeće:

“Rat u Bosni bio bi čak katastrofalniji od ovog u Hrvatskoj zbog etničke izmiješanosti i vjerske mržnje”, dodajući da bi ako Srbi uzmu dijelove republičke teritorije, hrvatska manjina prirodno gravitirala prema Hrvatskoj, a između njih bi mogla biti formirana muslimanska enklava. Nastavljajući tu misao, dr. Tuđman dalje kaže: “Takvo rješenje bi moglo da odgovara dugoročnim interesima sva tri naroda i interesima stabilnosti u ovom dijelu Evrope, pošto bi eliminisalo suprotnosti i stvorilo uslove za trajan mir”.¹⁷

Ovakvi politički stavovi predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana otkrivaju prikriveno savezništvo između Hrvatske i Srbije u razgradnji Bosne i Hercegovine te nalaženje rješenja srpsko-hrvatskog sukoba na račun podjele Bosne i Hercegovine.

Ovaj se stav u kasnijim događajima u toku 1993. i 1994.godine za vrijeme bošnjačko-hrvatskog sukoba potvrdio kao tačan, kroz saradnju Mate Bobana sa Radovanom Karadžićem na planu usaglašavanja stavova i preduzimanja zajedničkih akcija protiv Armije Republike Bosne i Hercegovine.

Za Hrvatsku demokratsku zajednicu u Bosni i Hercegovini je zanimljivo to da je ona u predizbornoj aktivnosti makar i formalno bila u nekoj vrsti koalicije sa Strankom demokratske akcije. Čelnici HDZ su u predizbornim aktivnostima zastupali ekonomski prosperitet, zalagali se za tržišnu ekonomiju i govorili “da nije u pitanju višak radnika, već manjak programa”.

Kako je to bilo neiskreno, svjedoče mnogi događaji iz 1993. i 1994.godine i mnogi drugi potezi koje je Hrvatska demokratska zajednica činila da bi Bosnu i Hercegovinu razgradila i podijelila, a ovo sve je izašlo na vidjelo kada su planovi političkog vrha Hrvatske, o stvaranju “velike Hrvatske” počeli da se realizuju preko rukovodstva HDZ-a Bosne i Hercegovine sa Matom Bobanom na čelu.

Klasičnost načina pripreme žrtve-Bošnjaka za uništenje

Rat predstavlja jednu od onih društvenih pojava koja je kroz historiju privlačila pažnju teoretičara. Teolozi, filozofi, etičari, sociolozi i drugi, posvećivali su veliku pažnju ratu, koji su moralno pravdali ili kritikovali rat u zavisnosti od situacije. U XX stoljeću ova pojava je zauzimala značajno polje interesovanja filozofa i predstavnika drugih društvenih nauka, naravno sa tačke gledišta njihovih disciplina. U XX stoljeću problematikom rata i mira bavio se I. L. Horowitz u zanimljivoj studiji The Idea of War and Peace in Contemporarv Philosophv. On razmatra stavove Vajtheda (Whitehead), Maritena (Maritain), Santajana (Santavan), Tolstoja, Gandija, Lenjina, Rasela (Russel), Rivsa (Reves), Ajnštajna (Einstein) Matera (Mathera), Džejmsa (James), Djuia (Dewey) i Perija (Perry), gdje je dat kritički osvrt na objašnjenja rata kao jednog specifičnog oblika društvenog konflikta, koji se ne može objasniti kao zbir isključivo vojnih aktivnosti, jer rat obuhvata i druge aspekte društvenog života. Posmatrajući rat kao izuzetno stanje društva u uslovima konflikta koji se rješava putem oružja i analizirajući rat na taj način on izlazi van čisto vojnih okvira i obuhvata složen kompleks društveno-političkih uticaja.

Bez obzira na to što se u međunarodnoj zajednici rat kao sredstvo za rješavanje unutrašnjih suprotnosti i političkih konflikata osuđuje, primjena vojne sile u rješavanju političkih i drugih suprotnosti u svijetu je prisutna i ona je dio savremene stvarnosti. Ta ista stvarnost desila se i u BiH kroz raznorazne “kozmetičke operacije” velikosrpskog hegemonizma u toku agresije SR Jugoslavije na BiH u prikazivanju agresije kao untrašnjeg bosanskohercegovačkog sukoba (građanskog rata). Historijsko nasljeđe, međusobno nerazumijevanje, oprečnost političkih ciljeva u pansrpskim planovima Dobrice Ćosića i SANU-a, naspram započetog procesa demokratizacije ex Jugoslavije uslovalo je konfliktnu situaciju na politčkoj sceni BiH, a demagoškim gestovima velokosrpske ideologije i psihološko - propagandnim djejtvom konfliktni sadržaji su se produbljivali. Faze produbljivanja konflikta i multipliciranja krize djestvora izvana u BiH do najsloženijeg društvenog ponašanja-rata mogu se u najkraćim crtama iskazati na sljedeći način:

prva faza obuhvata politički terorizam Srpske demokratske stranke,

druga faza obuhvata sistemsko razvijanje prezira i nacionalne mržnje prema drugim narodima od strane nosilaca novoformirane vlasti SDS-a,

treća faza obuhvata naoružavanje srpskog naroda, podržavanje bezakonja i fizičkog terora u općinama gdje je SDS osvojila većinsku vlast,

četvrta faza obuhvata brutalnu primjenu oružane sile pri realizaciji radikalnih ciljeva u stvaranju Miloševićeve “velike Srbije” pod sloganom “svi Srbi u jednoj državi”

Brutalnost ovakvog ponašanja inicirat će kod drugih naroda nužnu potrebu za odbranom ličnog života i životnog prostora.

Prihvatajući činjenicu da smo do pred prve slobodne izbore živjeli u društvenom sistemu, koji se uobličio u totalitarni poredak i koji je dobio “okvir samoupravne zajednice” koji se u postitovskom penodu, u teritorijalno nepromijenjenom obliku, kao strateški interes srpske politike morao očuvati po svaku cijenu, bez obzira stoje SANU SFRJ smatrala umjetnom tvorevinom, u kojoj je srpski narod ugrožen. Kako se proces dezintegracije Jugoslavije nije mogao kontrolisati niti zaustaviti, a da bi se zaštititi i odbranili ekstremno definisani nacionalni interesi srpskog naroda iskazani u Memorandumu SANU rat je postao objektivna stvarnost srpskog naroda.

¹⁶ Džcvad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 111

¹⁷ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada.lat, cit. 112

Konfuzno društveno stanje, opterećeno crnom propagandom kao posljedicu pobuđuje neprestano preispitivanje intime čovjeka u ličnim razmišljanjima šta je istina a šta laž, i šta valja činiti da bi se pojedinac našao na putu istine. Sve ovo se dešavalo pod presijom euforičnih poruka nacionalne identifikacije u cmo-bijelim sadržajima, između boljeg života i blokade života, između neperspektivnosti i uništenja lične i nacionalne budućnosti ukoliko se čovjek ne suprotstavi nadolazećem zlu.

U medijskom prostoru velokosrpskih lokalnih i “’nezavisnih’ medija iz dana u dan, plasiraju se srpskom narodu poruke ovakvih sadržaja:

- a. “Muslimani i Hrvati se prema Srbima ponašaju u ustaškom maniru i pripremaju im 1941.godinu...,
- b. Muslimani i Hrvati svakodnevno rade protiv funkcionisanja pravne države, a jedino se Srbi u Bosni i Hercegovini bore za zakonitost i fiinkcionisanje pravne države...,
- c. Muslimani iz Bosne dobili su od Libije nekoliko brodova oružja, a u Cazinsku krajinu stiglo je oružje iz Italije brodovima u organizaciji “Agrokomerca” ...

Poslije provedenih demokratskih izbora, demokratija o kojoj se toliko prčalo u predizornoj aktivnosti, izmetnula se u golu destrukciju. Protivurječnosti, koje su bile prisutne u jugoslovenskom društvu, sada su svom oštrinom izbile na površinu. Odsustvo jedinstvene politike, Vladi i drugim organima u Republici nije pružalo nikakve mogućnosti za rad, nije se mogao osigurati pravni poredak, a u ekonomskoj sferi, život se sveo na golo preživljavanje.

Regionalizacija, koju je Srpska demokratska stranka provodila, posebno je opteretila političko stanje u Republici BiH. Pod izgovorom da to čini iz ekonomskih razloga, SDS je ubrzano provodila plan o formiranju većeg broja državnica, srpskih autonomnih oblasti (SAO) i autonomnih regija (AR), kako bi zaratili protiv suvereniteta Bosne i Hercegovine.

Na inicijativu SDS konstituirana je u Čelincu 25.aprila 1991 .godine, zajednica opština Bosanska Krajina ne tražeći saglasnost legalnih organa Republike BiH. Onda će slijediti formiranje SAO Hercegovine, u maju 1991, a 16.09.1991.godine, biće proglašena AO Krajina. Zatim će biti osnovana Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (24.oktobra 1991 .godine), a potom održan plebiscit u organizaciji SDS za ostanak RBiH u Jugoslaviji¹⁸ i na kraju donošenje Deklaracije o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine (9 januara 1992.godine) i dr.

Institucionalizacija vlasti koju je SDS preko ovih autonomnih oblasti i autonomnih regija provodila na nacionalno-teritorijalnom principu dio je strateškog plana velikosrpskih krugova.

Hrvatska demokratska zajednica je na ovakve postupke SDS reagovala i dala svoj doprinos razgradnji Bosne i Hercegovine. Naime, 12.novembra 1991.godine osnovana je “Hrvatska zajednica Bosanska Posavina”, a šest dana kasnije, ili 1 S.novembra 1991 .godine, formirana je “Hrvatska zajednica Herceg - Bosna”¹⁹.

Analizom postupaka srpskih izvršnih organa novoformirane većinske vlasti nacionalne političke stranke SDS-a, dominantno se uočava traganje za iznalaženjem nedemokratskih rješenja koja nikome ne odgovaraju, pod parolom “Sve je bolje što je drugom gore”, a to su ispoljavali kroz inicijalizaciju bezakonja, obespravljiivaivje. maltretiranje i teror nad građanima nesrpske nacionalnosti.

Bezakonje - Na područjima opšina i regija gdje je novu vlast formirala Srpska demokratska stranka, za čelnika je zakon ono što njemu odgovara. Oni su posjednici svega što je pod njihovom vlašću, pokretnih i nepokretnih dobara čak i ljudskih života.

Obespravljenost i maltretiranje - Već u prvoj polovini 1991.godine na područjima opšina i regija gdje je novu vlast formirala Srpska demokratska stranka ustalila se praksa “balvan revolucije”. Ljudi obučeni u maskirne uniforme i sa kič ikonografijom, počeli su **da sačekuju na putevima automobile**, da vrijeđaju i maltretiraju putnike, da ih pljačkaju, da

¹⁸ Ešef Čampara, Ne daj se Bosno (Moilva za mir II), lat, 21

¹⁹ Ešef Čampara, Ne daj se Bosno (Moilva za mir II), lat, 21

otimaju automobile i kamione sa teretom, a da se obespravljeni i maltretirani nikome nisu smjeli požaliti ili tražiti zaštitu.

Teror - Na područjima opština i regija gdje je novu vlast formirala Srpska demokratska stranka, hrvatsko, muslimansko i ostalo nesrpsko živilje, bilo je izloženo maltretiranju i teroru, radi sijanja straha, kako bi se iseljavali sa područja koja su pod vlašću SDS-a. U opštinama i teritorijama pod kontrolom SDS-a proglašavana je mobilizacija i ko se ne bi odazvao u vojsku otpuštan bi bio sa posla, a uz to bi slijedila i zatvorska kazna.

Kako pregovori o demokratskom preuređenju Jugoslavije nisu urodili plodom, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine usvojilo je Platformu o položaju BiH u Jugoslaviji 14.avgusta 1991.godine, sa pet glasova “ZA” i izdvojenim mišljenjem dva glasa (Biljane Plavšić i Nikole Koljevića).

Pregovori o ovim pitanjima sa SDS trajaće do 14.oktobra 1991.godine kada će skupština SRBiH usvojiti Platformu o položaju Bosne i Hercegovine, o budućem uređenju, buduće jugoslovenske zajednice i Memorandum o suverenitetu i ravnopravnosti Bosne i Hercegovine.

Tom prilikom dr.Radovan Karadžić **zaprijetio je da će nestati muslimanskog naroda ako Memorandum bude usvojen**. Na istoj Skupštini Platforma i Memorandum prihvaćeni su apsolutnom većinom poslanika iz sedam političkih stranaka, što im je dalo posebnu vrijednost i značaj.²⁰

U skladu sa Deklaracijom o Jugoslaviji, usvojenom u Briselu 17.12.1991.godine, Predsjedništvo i Vlada SRBiH zatražili su međunarodno priznanje Republike, kao što su to učinile Slovenija, Hrvatska i Makedonija, dok su Srbija i Crna Gora izjavile da su priznate još 1878.godine.²¹

Da bi se riješio status Bosne i Hercegovine kao države, a istovremeno ispunio zahtjev Evropske zajednice za njeno međunarodno priznanje, bilo je potrebno provesti referendum njenih građana o tom važnom pitanju. Odluku o raspisivanju referenduma donijela je Skupština SRBiH na zasjedanju koje je održano 25.januara 1992.godine. Ovo je bio prvi klasični referendum koji je proveden prema odredbama Republičkog ustava i Zakona o referendumu i čija je odluka imala obavezujući karakter.²² Glasanju nisu prisustvovali poslanici SDS i Liberalne stranke.

Referendum je zakazan za 29. februar i 1. mart 1992. godine a imao je jedno referendumsko pitanje o kojem su se građani izjašnjavali, a defmisano je ovako: “Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu,državu ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive”.²³

Vodstvo SDS izjavljuje da za Srbe referendum nema nikakva značaja, pozvala je srpski narod da ne učestvuje na referendumu. Vodstvu SDS je bilo potpuno jasno da ih ishod referenduma neće dovesti u podređen položaj, ali ga ne prihvataju jer povoljan ishod referenduma u kojem bi učestvovao i srpski narod, značio bi prestanak važenja svih onih akata i propisa koji su doneseni radi rušenja legalnog poretka u BiH. Prestalo bi djejestvo, vlašću osvojenih i formiranih srpskih državnica na tlu BiH, a isključilo bi i mogućnosti za otcjepljenje istih i priključivanje Saveznoj Republici Jugoslaviji.

Glasanje je realizovano i “ZA”, Bosnu i Hercegovinu kao nezavisnu, suverenu, nedjeljivu i cjelovitu državu izjasnilo se 63,37% od ukupnog biračkog tijela. Referendum je iskazao odgovor građana Bosne i Hercegovine u kakvoj i kojoj državi žele da žive.

Rezultatima glasanja ispunjeni su svi zahtjevi koje je postavila Evropska zajednica BOSNAE i Hercegovini za priznavanje suvereniteta, nezavisnosti, nedjeljivosti i cjelovitosti države. Republiku Bosnu i Hercegovinu UN su priznali 6.aprila 1992.godine kao suverenu, nezavisnu, nedjeljivu i cjelovitu državu.

²⁰ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 137

²¹ Ešef Čampara, Ne daj se Bosno (Molitva za istinu II), lat, 20

²² Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 159

²³ Dževad Pašić. Zemlja između istoka i zapada, lat,159

Ovakvim povoljnim ishodom političke odbrane suverenosti Republike Bosne i Hercegovine, bošnjačke političke stranke na čelu sa predsjednikom PedsjedniŠtva Alijom Izetbegovićem izašle su kao moralni i politički pobjednik te ostvarile veliki moralni i intelektualni prestiž kod svih građana.

Sve naprijed navedene faze produbljavanja društvene dezintegracije u Bosni i Hercegovini su u stvari klasične faze pripreme žrtve za otvorenu agresiju i programirano uvođenje naroda u složene uslove rata. Naprijed navedeno potvrđuje složenu situaciju u predratnom periodu na prostoru BiH i jasno ukazuje na postojanje programiranih postupaka u procesima dezintegracije države BiH i postojanje programa o stvaranju “velikih država” na prostoru ex Jugoslavije, a na račun teritorijalnog integriteta i državnog suvereniteta države BiH

Ante Marković²⁴ je na sjednici SIV-a 18.septembra 1991.godine, “saopštio, daje dobio jednu kazetu iz čijeg se sadržaja, odnosno razgovora Miloševića i Karadžića, moglo zaključiti da postoji plan za povlačenje zapadnih granica “velike Srbije” - tzv. Plan “Ram”.²⁵Plan “RAM” je vojni okvir velikosrpskih političkih težnji u realizaciji historijskog zadatka stvaranja “velike Srbije”, kao vjekovne težnje srpstva. U periodu disolucije jugoslavenske zajednice Srbija je vidjela svoju veliku šansu da oružjem i upotrebom oružane sile JNA ostvari postavljene velikosrpske historijske ciljeve. Dugogodišnjim pripremanjem JNA za taj zadatak Srbija je u postitovskom periodu uticajem na kadrovsku politiku pridobila JNA za realizaciju svojih ekstremnih političkih ciljeva, pod ideološkim okriljem njenog osnovnog zadatka, očuvanja jugoslavenske zajednice ali onakve kakva odgovara velikosrpskim interesima. Plan “RAM” je zapravo vojna operacionalizacija velikosrpskih interesnih sadržaja iz Memoranduma SANU. Da bi se plan “RAM” realizovao potrebno je bilo BiH radikalno poraziti politički i vojno u čemu Srpska demokratska stranka (SDS) Bosne i Hercegovine imala zadatak ostvarivanja strategijskih političkih ciljeva, a JNA ima glavnu ulogu u realizaciji vojnih strategijskih ciljeva velkosrpske opcije nad prostorom RBiH.

Tajni vojni plan “RAM”, koji je iz najviših vojnih krugova u okvirnom sadržaju razotkriven za javnost septembra 1991.godine, u osnovi je plan agresije na RBiH i plan okupacije dijelova Hrvatske teritorije, sa ciljem stvaranja “velike Srbije”.Plan je obuhvatao upotrebu združenih snaga JNA i naoružanih srpskih dobrovoljačkih formacija i raznih paravojnih sastava i grupa iz Srbije, Crne Gore, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koji su uz neposrednu pomoć “jugoslovenske” diplomatije i propagandne mašinerije, trebali uspostaviti i zaposjesti zapadne granica “velike Srbije”, kako bi svi Srbi živjeli u jednoj državi (Plan “RAM” je kasnije dopunjen dodatnim planovima “DRINA”, “KUPA” i drugim koji u reduciranom obliku imaju isti cilj.).

Kako se ratne operacije u Hrvatskoj nisu realizovale kako su zamišljene i planirane, a Hrvatska u međuvremenu priznata kao suverena država, vojni vrh JNA izradilo je novi plan u realizaciji velikosrpskih političkih ciljeva pod nazivom “DRINA”.

“DRINA” predstavlja rat na dva fronta, sjevernobosanskom i hercegovačkom. Na sjevernobosanskom frontu je trebalo zauzeti Bosanski Brod, dio Odžaka, Bosanski Samac, Gradačac, Brčko i čitavu opštinu Doboј, zatim se spojiti sa SAO Semberijom.

Hercegovački front podrazumijeva spajanje Republike Srpske, od Rudog i Čajniča preko južnog dijela opšjine Goražde i zapadnog dijela opštine Foča. Preko istočne Hercegovine dobio bi se izlaz na “srpsko more”.

Ovome svakako treba dodati područje oko Sarajeva, gdje su bile koncentrisane jake vojne snage. Planska i programirana društvena dezintegracija države BiH i planirana upotrebe oružane sile u realizaciji uspostave zapadnh granica “velike Srbije” ukazuju na značaj društvene dezintegracije na prostoru BiH u svrhu lakše realizacije radikalnog cilja agresije nad Republikom Bosnom i Hercegovinom.

S obzirom na složenost društvenog stanja na prostorima ex Jugoslavije neposredno pred inicijalizaciju rata na prostorima BiH, i na složenosti društvene dezintegracije, odbrana

države BiH i grada Sarajeva su postali životna i moralna obaveza bošnjačkog naroda. Složena predratna politička pozornica na prosturu BiH se u svojoj cijelosti autentično preslikavala na grad Sarajevo kao glavni grad BiH i grad koji je predstavljao simbol njene državotvornosti, a odbrana grada postat će čudo bosanskog otpora i putokaz braniocima kako treba Bosnu braniti.

Kada se 05. i 06.aprila 1992.godine JNA otvoreno stavila u službu ekstremne političke opcije SDS-a i kada je još kod velikog broja stanovnika grada Sarajeva vladalo ubjeđenje da “rata neće biti”, srpski lider Radovan Karadžić i generali JNA, priјete da će oružanom silom štititi “interese srpskog naroda”, pa su, redovno izvodili neselektivno granatiranje gradova, kako bi “zaštitili ugroženo srpsko življe”, a strah i zebnju utiskuju u svakog nesrpskog stanovnika.

Srpske ekstremne vojne i političke vođe su bile sklone vjerovanju da se država BiH i grad Sarajevo može pokoriti samo za nekoliko sedmica, ako se intenzivnim granatiranjem vrši raspamećivanje bošnjačkog naroda. U duhu toga u sredstvima javnog informisanja emitovana je i otvorena naredba Ratka Mladića “Tucite po Velušićima, tamo nema mnogo srpskog življa, razvucite im pamet”. Na pregovorima general JNA Milutin Kukanjac “ultimativno je tražio od Vlade i Predsjedništva Bosne i Hercegovine da se prestane sa napadima po gradu Sarajevu” i da se razoružaju Zelene beretke ili će JNA “koncentričnom” vatrom uzvratiti napadima po gradu, vjerujući da će se na taj način akumulacijom energije straha prisiliti bošnjačka strana da pregovara pod ultimativnim uslovima JNA i da će se na taj način ostvariti (ekstremni) radikalni politički ciljevi SDS-a.

Na press-konferencijama predstavnici JNA izjavljivali su kako po gradu svako puca, kako Alijina vojska (Zelene beretke) granatiraju grad i da nije tačno da to čini JNA jer “ona nije ni mrava zgazila”. Stanovništvo u gradu Sarajevu se pitalo da li ima neko u gradu ko bi mogao povjerovati u takve laži, da sami sebe granatiramo i da po gradu neke **Beretke** postavljaju eksplozive i bacaju granate kako bi ubijali svoje sugrađane a “nevinu JNA” na taj način “lažno” međunarodno optužili za zlodjela koja ona “ne čini”?

Od aprila 1992. godine, granatiranja i ubijanja uz sistematsko rušenje kuća, škola, bolnica postala su sarajevska stvarnost. Stanovništvo grada, teško prihvata i ne razumijeva kaos koji preživljava. Dugo vremena postavljana su pitanja: Je li moguće da to čine ljudi sa kojima smo živjeli? Zašto to čine? Dugo vremena nije se mogla prihvatiti realnost da se JNA sa dobrovoljačkim jedinicama ekstremnog dijela SDS-a ukopala po okolnim brdima oko Sarajeva, da je opsjela gotovo sve bosanskohercegovačke gradove i da sa brda ubija civile i uništava gradove. Daje blokirala sve prilaze gradu Sarajevu, daje zaustavila sve transporte ljudi i roba, da je ukinula snadbijevanje gradova plinom, strujom i vodom i da je život u gradu Sarajevu i drugim gradovima BiH u takvim uslovima postao nemoguć.

“Događaji u narednom periodu pokazali su da je Bijeljina izabrana za prvo mjesto napada u Bosni i Hercegovini zbog svoje strateške važnosti. Ona se nalazi na ključnom mjestu blizu granice Srbije, od koje se šire dva kraka teritorija koje će zauzeti srbijanske snage: dugački pojas zemlje u sjevernoj Bosni kojim se Srbija povezala s vojnom bazom u Banjoj Luci, s bosanskom Krajinom i okupiranim područjima Hrvatske, i pojas uz Drinu, na istočnoj strani Bosne, što se proteže uz bosansko-srbijansku granicu sve do srpskih područja u istočnoj Hercegovini.”²⁶

Djeјstvo agresivne propagandne mašinerije velikosrpskog nacionalnog samoljublja će povratnim djeјstvom udariti na osjetljive bošnjačke niti nacionalne osobenosti i pobuditi boјazan za fizičkim opstankom, čime će biti upalјena inicijalna kapisla bošnjačkog odbrambenog spontaniteta, u odbrani golog života i ljudskog dostojanstva od najavlјivanog nestanka u nadolazećoj velikosrpskoј agresiji.

²⁴ Ante Marković, u tom periodu premijer SI V-a SFRJ

²⁵ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat,161

²⁶ Nocl Malcolm. Povijest Bosne - kratki pregled, lat cit str 313

Intenzivan dezintegracioni proces državne strukture BiH i eksplicitno negiranje državotvornosti BiH te jak uticaj Miloševićevog totalitarnor režima odlikovao je predratni period složenim sigurnosnim uslovima za razvoj, nastanak i organizovanje fizičke odbrane BiH u nadolazećem ratu. U tom periodu vodi se intenzivna politička odbrana državotvornosti BiH, koja će se u kasnijim fazama oblikovati i u fizičku odbranu suverenosti i nezavisnosti BiH, ispoljena kroz poluorganizovne i pretežno spontane oblike odbrane, nastale kroz specifični razvoj neformalne vojne organizacije koja se protkala kroz sve nivoe društvenog organizovanja države i grada Sarajeva, obezbjeđujući startnu osnovu za orgnizovanu zaštitu i odbranu Bošnjaka i drugih naroda i narodnosti privrženih BiH u četverogodišnjem spoljnom agresijom nametnutom ratu.

Premda nepotpunog vojnog organizacijskog ustrojstva, orijentisani i usmjereni sadržaji izvođenja odbrane države BiH i njenog glavnog grada Sarajeva, kroz ispoljeni i dominirajući početni spontanitet nad organizovanošću, u početnom periodu rata, dali su ogromne uspjehe i takoreći izvojevali presudne vojničke pobjede u odbrani države i opsjednutog grada Sarajeva. U tom periodu su uspostavljene prvobitne linije odbrane grada, koje su se u kasnijim periodima rata mijenjale u korist branilaca, a poluorganizovani spontanitet se transformisao u potpunu vojnu organizociomi strukturu koja se odlikovala specifičnim konfiguracionim elementima, jasnom hijerarhijskom strukturom i djelimično izmijenjenom formalizacijom naslijeđenog vojnog sistema te planskim i organizovanim izvođenjem odbrane države i grada Sarajeva u preostalim periodima rata.

Iz ovakvih pretežno spontanih postupaka branilaca grada Sarajeva i drugih gradova u BiH u početnm periodu rata pa sve do organizovanih operacija oslobađanja gradova i teritorija na završetku rata, proizaći će međunarodno divljenje u odvažnosti branilaca BiH u tezi “Čudo bosanskog otpora”. Zapravo, taj složeni oblik požrtvovanosti pojedinaca, visok stepen samoinicijativnosti, samopoštovanja i fleksibilnost vojne organizacije u decentralizaciji izvođenja odbrane u početnom periodu rata, ozbiljnim vojnim analitičarima u svijetu će ostati nepoznanica. Ta nepoznanica je upravo ono što čini osobenost i originalnost otpora u Bosni i Hercegovini, koju samo ljudi u Bosni mogu razumjeti.

U ratnoj stvarnosti život u gradu Sarajevu se promijenio u svim segmentima življenja (bez vode, plina, struje, bez hrane) ali sa izraženom željom i ispoljenim htijenjem u suprotstavljanju i odbrani grada od svih bestijalnih napada JNA i dobrovoljačkih jedinica ekstremnog dijela SDS-a. Agresorske brutalnosti multiplicirale su moralnu snagu branilaca, a tom moralnom snagom grad Sarajevo je odbranjen i država BiH sačuvana.

Bošnjački razvoj fizičke odbrane naroda i države

Predsjedništvo i Vlada Bosne i Hercegovine, kao i svi ostali legalni organi vlasti Republike su usljed destrukcije vlasti srpskih paradržavnih tvorevina, blokirani i onemogućeni u vršenju svojih funkcija, oficijelna vlast je time bila suspendovana a strategijski politički cilj SDS praktično ostvaren. Organi vlasti srpskih paradržavnih tvorevina ne priznaju vlast u Sarajevu, već se obraćaju vojnom i političkom rukovodstvu Beograda. Za očuvanje ostvarenih ciljeva Beograd pruža svestranu pomoć, neposredno se zalažući za dodjelu naoružanja i drugih materijalno-tehnička sredstava srpskom narodu kako bi oružanom silom a uz pomoć JNA mogli braniti na nedemokratski način ostvarene radikalne političke velikosrpske pozicije.²⁷

Legalni organi vlasti nisu mogli na teritoriji Republike BiH preduzimati bilo kakve mjere iz domena odbrane, ukoliko nisu dobili saglasnost vojnog vrha JNA.

Predsjedništvo SFRJ je 9. januara 1991. godine donijelo Naredbu o razoružanju i rasformiranju ilegalnih paravojnih sastava koji postoje na tlu Jugoslavije. U njoj je između ostalog pisalo sljedeće: “Stupanjem na snagu ove Naredbe na teritoriji SFRJ imaju se rasformirati svi oružani sastavi koji nisu u sastavu jedinstvenih oružanih snaga SFRJ ili organa unutrašnjih poslova i čija organizacija nije utvrđena u skladu sa saveznim propisima”. Za provođenje naređenog bio je predviđen rok od deset dana.²⁸

Krajem marta. 1991. godine Slobodan Miišević između ostalog kaže: “ *Od Vlade Srbije zatražio sam da izvrši sve pripreme za formiranje dodatnih snaga u obimu i veličini koji će garantovati zaštitu interesa Republike Srbije i srpskog naroda* ”.²⁹

Saglasno izrečenom stavu srbijanskog predsjednika Slobodana Miloševića, vršiće se intezivno naoružavanje srpskog naroda, posebno u Bosni i Hercegovini. Postoje brojni zaplijenjeni dokumenti koji to potvrđuju. Dokument Str.pov. 908-1 od 20.marta 1992.godine, koji je potpisao tadašnji komandant Druge vojne oblasti JNA u Sarajevu, general-pukovnik Milutin Kukanjac, je dokument u kojem se opširno iznose procjene vojno-političke situacije na prostoru Bosne i Hercegovine i zoni odgovornosti Druge i Četvrte vojne oblasti. Iz tog strogopovjerljivog dokumenta jasno se vidi da je u Bosni i Hercegovini JNA formirala ratne i dobrovoljačke jedinice od “srpskog naroda”, jer je “”ugrožen” pa mu je potrebna oružana zaštita JNA.”³⁰.

Pod okriljem navodne ugroženosti srpstva vođe SDS traže i dobjaju naoružanje od JNA i Ministarstva odbrane Srbije. Tako je prema dokumentu Str.pov.908-1 od 20.marta 1992.godine, krajem 1991.godine i početkom 1992.godme JNA **formirala** dobrovoljačke (edinice u BOSNAE i Hercegovini, brojnog stanja 69.198 ljudi, osim redovnog formacijskog stanja JNA i Teritorijalne odbrane.³¹Do 20. marta 1992. godine JNA je podijelila 51.900 komada različitih vrsta naoružanja srpskom stanovništvu u **BiH**, a SDS 17.298 komada.³²

U Sarajevu je do tada JNA podijelila 300 automatskih pušaka “pouzdanim” oficirima, provjerenim članovima SDS-a 400 automatskih pušaka, a do aprila u svim kasarnama otvoreno danonoćno vršila naoružavanje srpskog naroda i kolaboraciomh snaga u gradu Sarajevu i drugim gradovima širom BiH. JNA je, takođe, izvršila detaljnu analizu prostora i predvidjela pravce i načine djelstvovanja formacijskih jedinica JNA iz njihovih mirnodopskih stacionarnih centara-kasarni u gradu i oko grada te način upotrebe dobrovoljačkih i paravojnih jedinica SDS pri okupiranju i zauzimanju bosnskohercegovačkih gradova, državnog teritorija BiH i grada Sarajeva.³³

“U julu 1991 godine je iznesen podatak da se redovno potajno dostavlja naoružanje bosanskim Srbima prema dogovoru Miloševića, i srpskog ministra unutrašnjih poslova Mihajla Kertesa i vođe bosanske SDS Radovana Karadžića. Taj je podatak potvrdio predsjednik savezne vlade Ante Marković, objavivši sadržaj snimljenog telefonskog razgovora u kojem je Miišević obavijestio Karadžića da će mu sljedeću pošiljku oružja predati general Nikola Uzelac. Objavljivanjem ovog sadržaja nije moglo biti sumnje da srpski predsjednik određuje Karadžiću svaki potez.”³⁴

Naoružavanje nebošnjačkog stanovništva u Bosni i Hercegovini za rat obavljeno je smišljeno, kako od strane SDS, tako i od strane dijela HDZ, jer su obje strane imale izvore iz kojih su oružje nabavljale, tajno distribuirale i dijelile provjerenim i pouzdanim sljedbenicima “velikih” nacionalnih i političkih opcija.

Suočena sa ovakvom složenom vojno-političkom situacijom, SDA je u Sarajevu organizovala skup svih tada relevantnih ličnosti muslimanskog naroda u bivšoj Jugoslaviji. Bilo je to 10.juna 1991.godine, 15 dana prije izbijanja rata u Sloveniji. Bili su prisutni muslimanski zastupnici u skupštini Republike Bosne i Hercegovine, članovi glavnog i Izvršnog odbora SDA, predstavnici MKD “Preporod”, Merhameta, potpisnici “Rezolucije 84” i priznati javni i kulturni radnici, ukupno njih 386. Skup odlučuje da se obrazuje Savjet za **nacionalnu odbranu muslimanskog naroda**. Formiranjem ovog Savjeta od 7 članova otpočeo je organizovan rad na pripremi oružanog otpora protiv agresije koja se neumitno približavala i prijetnje o nestanku muslimanskog naroda. Nešto poslije toga će se širom Bosne uspostaviti mreža oružanih jedinica za pružanje otpora u fizičkoj odbrani naroda i odbrani suvereniteta R BiH.³⁵Bošnjačke patriotske snage kroz organizaciju

²⁹ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 146

³⁰ Smail Ćekić, Uzroci, ciljevi i razmjere agresije na Basnu i Hiccguvinu 1991- 1993, lat, 25

³¹ Smail Ćekić, Uzroci. ciljevi i razmjere agresije na Bosnu i Hercegovinu 1991-1993, lat, 26

³² Smail Ćekić, Uzroci ciljevi i razmjere agresije na Bosnu i Hercegovinu 1991 -1993, lat, 26

³³ Smail Ćekić Uzroci ciljevi i razmjere agresije na Bosnu i Hercegovinu 1991-1993. lat, 26

³⁴ Noel Malcolm, Povijest Bosne-kratki pregled,lat.cit.str.297

³⁵ Dokumenti SDA, sa osme redovne sjednice, lat, 11 (citat)

²⁷ Smail Ćekić, Uzroci, ciljevi i razmjere agresije na Bosnu i Hercegovinu 1991 -1993, lat, 17

²⁸ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 145

“Zelenih beretki” i druge organizovane i samoorganizovane patriotske snage počinju organizovano raditi na nabavci, doturu, distribuciji i naoružanju bošnjačkog naroda, paralelno radeći na razvoju odbrambene mreže, organizovanju i obuci borbenih grupa. Krajem oktobra 1991. godine, kada je situacija kulminirala ka konfliktu, podignut je rezervni sastav MUP Bosne i Hercegovine, ali zbog destrukcija u Vladi i nemogućnosti finansiranja njegove aktivnosti, donesena je odluka o njegovom raspuštanju.

Rat iz Hrvatske i dijela Krajine, prenosi se i obuhvata rubna područja RBiH, u Hercegovini je uništeno selo Ravne. Korpusi JNA sa teritorije R. Slovenije i sjeverozapadnih dijelova R.Hrvatske se premještaju i stacioniraju u RBiH, granatira se stari dio Dubrovnika, Radovan Karadžić izjavljuje “Vučurević je nastojao prevazići sukobe sa Dubrovčanima, ali nije mogao izbjeći nametnuti rat”.

Tih dana u Vukovaru, oficir KOS-a Veselin Šilvančić, po nalogu Ace Vasiljevića, vrši masovnu likvidaciju Hrvata i svog pretpostavljenog izvještava daje u Vukovaru sve u redu i da su “problemi pod zemljom”. Time ova služba postaje fašistička, po uzoru na službu Trećeg Rajha, koja je isplanirala i realizirala progone, etnička čišćenja, masovne egzekucije, totalnu špijunažu, propagandu i formirala pete kolone u svim mjestima koja su se nalazila u granicama zacrtane “velike Srbije.”³⁶

Organizatori fizičkog suprotstavljanja u nadolazećoj agresiji su znali, da je KOS prethodnica političke i vojne agresije koja je svoje operativce ugradila u rezervni sastav dijelova MUP-a RBiH i druge državno institucionalizovane segmente i vaninstitucionalne segmente društvene strukture BiH. Djelovala je preko punktova u kasarnama, štabovima TO, Ministarstvu odbrane, Vojnoprivrednog sektora i bukvalno po cijeloj dubini društvene strukture BiH. Pokrili su sve značajnije segmente života od putnih, željezničkih, proizvodnih, informativnih do državnih organa. Tako razgranatoj mreži organa KOS-a predmet rada postali su novoformirani nesrpski organi državne vlasti Republike BiH Predsjedništvo, Vlada RBiH, ministarstva i njihovi resorni organi, ostvarili su nadzor nad bošnjačkim političkim stranakama sa ciljem sprječavanja razvoja ideja o političkoj i državnoj suverenosti RBiH. Njenim djelovanjem blokiranje razvoj i organizovanje snaga fizičkog suprotstavljanja planiranoj velikosrpskoj agresiji, spriječili su naoružavanje regularnih sastava MUP i regularno ustrojenih jedinica TO. Stvorili su pretpostavke za otpočinjanje radikalne agresije prethodnim masovnim hapšenjima i montiranim suđenjima, razoružali su TORBiH i naoružali teroriste SDS-a.³⁷

Potrebno je istaći da je velikosrpski agresor u periodu august-decembar 1991 .godine, smišljenim planskim i organizovanim pregrupisavanjem vojnih potencijala JNA iz R.Slovenije i R.Hrvatske na prostor države Bosne i Hercegovine, prije zvaničnog otpočinjanja oružane agresije skoncentrisao i objedinio vojne potencijale u pet moderno opremljenih korpusa sa svim vojnim efektivima bivše JNA. Mobilisanjem dobrovoljaca ekstremnog krila SDS je materijalne formacije popunio ljudskim potencijalom i na taj način praktično vojno okupirao cjelokupan teritorij države BiH.

U gradu i oko grada Sarajeva, svih 26 postojećih većih ili manjih kasarni popunio je dobrovoljačkim i paravojnim sastavima a u strukturu stanovništva grada implementirao jake kolaboracione snage za subverzivna i specijalna snajperska dještva.

Sva ta predratna dešavanja i SDS-ovsko orgijanje u Skupštini BiH bude zebnju i strah u bošnjačkom i hrvatskom stanovništvu. Vode se žučne rasprave i osuđuje hegemonistička politika Beograda i Slobodana Miloševića i njegovog satelita Radovana Karadžića, upućuju se razni apeli za zaustavljanje njihovog bezumlja, vrše se razni međunarodni pritisci, pregovara se ali bezumlje ne prestaje.

Demonstracijom sile i mnoštvom morbidnih poruka velikosrpski agresor preduzima sve radnje i postupke na razbijanju i demoralizaciji bošnjačkih snaga otpora, što se ispoljavalo kroz sljedeće:

1. Prikazuju se slike “oslobođenog do temelja razrušenog Vukovara” sa porukama različitih sadržaja,
2. Čitaju se šture reportaže i kruže razne glasine kako je hercegovačko selo Ravne savrnjeno sa zemljom; u decembru 1991.godine ruši se stari dio Dubrovnika,
3. Rezervisti iz Srbije i Crne Gore dolaze u Bosnu i Hercegovinu “da spriječe međunacionalne sukobe”, a sami vrše teror, pljačkaju, otvaraju vatru po vjerskim objektima i si.

Velikosrpska propaganda, vojne metode brutalne agresije na RBiH “umotava” u crno-bijele omote političkih laži i međunarodnoj zajednici JNA prikazuje kao spasitelja naroda a posebno “ugroženog” srpskog naroda, stvarajući podlogu za “legalizaciju” agresije i učvršćivanje ostvarenih ratnih ciljeva agresije.

Prema vojnim planovima JNA, zauzimanje gradova na svim frontovima u Bosni i Hercegovini, trebalo se odvijati po fazama, a proces zauzimanja gradova na oba fronta odvija se po etapama, grad po grad. Poruke koje smo slušali po etapama realizacije strategijskih vojnih ciljeva i plana “RAM” imale su sljedeći sadržaj:

- a. Danas je srpska vojska oslobodila Bijeljину, prikazuju se slike “oslobođene” Bijeljine, na ulicama se vide ubijeni ljudi. Na snimku prikazuju likvidaciju jednog dječaka kojeg tjeraju da pokaže spolni organ a kada se ustanovi da je obrezan na licu mjesta ga likvidiraju;
- b. Danas je srpska vojska “oslobodila” Foču. Prikazuju se slike Foče koja gori, jauči naroda, vriska djece, orgijanje i izživljavanje srpskih egzekutora tokom paljenja i uništavanja Foče;
- c. Danas je srpska vojska “oslobodila” Višegrad...

Obavještajna saznanja koja su postojala na nivou GŠJNA, ukazivala su na to da odnos snaga kojima raspolažu Bošnjaci naspram Oružanih snaga SRJ te dobrovoljačkih mobilisanih vojnih i paravojnih sastava SDS , ni približno nisu u stanju da se suprotstave planiranoj agresiji na BiH. Smatralo se da se sve borbene formacije Bošnjaka mogu brzo i energičnom akcijom razbiti za 10-15 dana, a taktikom zastrašivanja teškim naoružanjem preostali dio stanovništva zaplašiti i postaviti u pokoran položaj po kosovskom receptu. “Koristeći se prednostima iznenađenja i apsolutne superiornosti, JNA i njeni paravojni pomoćnici zauzeli su u prvih pet-šest sedmica agresije područje koje je obuhvatalo više od 60% ukupne teritorije Bosne i Hercegovine”.³⁸

Fizička odbrane naroda i države BiH

Ideju o formiranju organizacija za fizičku zaštitu i odbranu muslimanskog naroda, dao je sredinom marta 1991. godine gospodin Alija Izetbegović i ona je u Sarajevu odmah prihvaćena. Na savjetovanju delegata iz Bosne i Hercegovine koje je SD A održala, 10.juna 1991.godine u Domu milicije, u Sarajevu, ova ideja je konkretizovana i realizovana.³⁹

Tom prilikom je formiran *Savjet za nacionalnu odbranu muslimanskog naroda* od 7 (sedam) Članova, time je otpočeo organizovan rad na pripremi i organizovnju fizičke zaštite i odbrane od nametnute agresije koja se neumitno približavala.

Na sastanku će organizator organizacije “BOSNAE” gđin Emin Švrakić saopštiti podatak daje već uspio organizovati i naoružati 465 dobrovoljaca u gradu Sarajevu što je za prisutne bio veliko iznenađenje.*

Organizovanjem organizacije Bosne -”Zelene beretke” i drugih organizacija te razvojem samoorganizirajućih borbenih grupa širom Republike BiH, uspostaviće se mreža organizovanih grupa-jedinica za pružanje zaštite i odbrane bošnjačkog naroda od neumitno nadolazeće agresije. Aktivnost *Savjeta za nacionalnu odbranu muslimanskog naroda* neposredno pred rat je implementirana duž cjelokupne državne strukture novoformirane

³⁶ Munir Alibabić - Munja, Bosna u kandžama KOS-a, lat, 43

³⁷ Munir Alibabić - Munja, Bosna u kandžama KOS-a, lat, 38

³⁸ Noel Malcolm, Povijest Bosne - kratki pregled, lat.,cit..str. 315

³⁹ Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 223

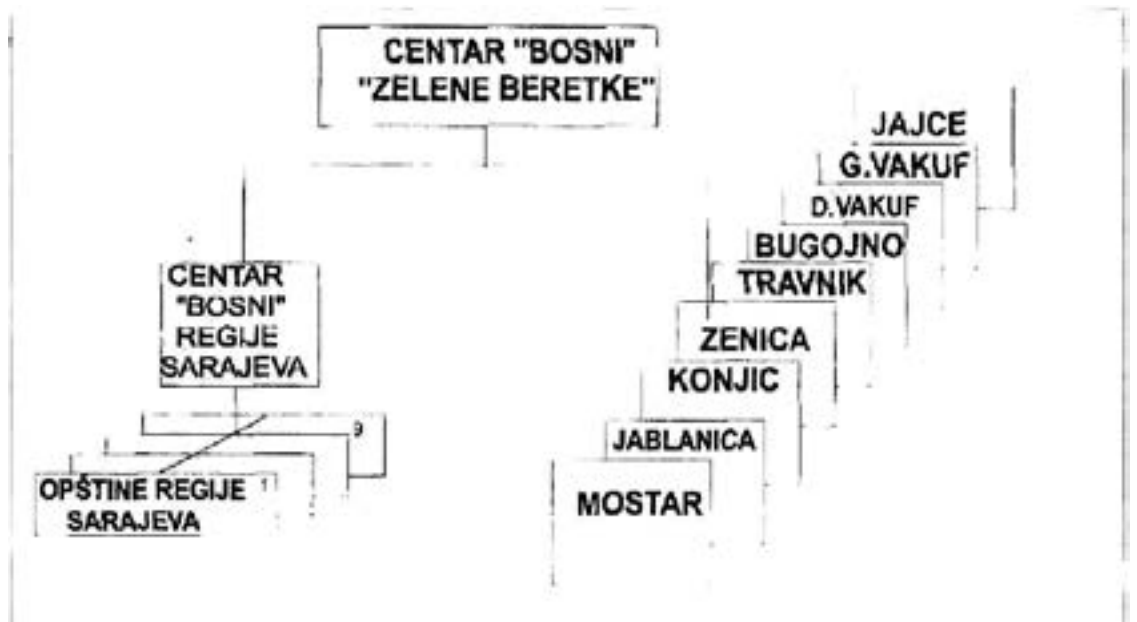
* Oslobođenje od 11.06. 1991. god.

nesrpske vlasti uglavnom u opštinama i regijama sa većinskim bošnjačkim življem, a prostorno gotovo daje prekrivala cijelu teritoriju Republike BiH.

U ovom materijalu se neće govoriti o drugim organizovanim i samoorganizovanim elementima fizičke zaštite i odbrane naroda i teritorijalnog integriteta i suvereniteta R BiH, već će se konkretno ukazati na značaj i doprinos Organizacije “BOSNAE”- “Zelene beretke” u odbrani, jer je ova knjiga nastaje kao pomen na njene pripadnike koji su dali svoje živote za bolju i sretniju budućnost BiH.

Organizacija “BOSNAE”- “Zelene beretke”, je neformalna vojna organizacija koja je oko sebe okupljala patriotske snage iz svih društvenih slojeva društvene strukture regije Sarajeva i u drugim gradovima širom BiH. Dovoljno odvažni da se upuste u najveće rizike tog vremena, da se fizički i otvoreno suprotstave nadolazećem zlu i da se već u oktobru 1991- godine prvi otvoreno suprotstave JNA u njenim tajnim planovima pregrupisavanja snaga i sredstava u toku izvođenja tihe agresije na državu BiH, tokom izvlačenja korpusa JNA iz R. Slovenije i R. Hrvatske i njihovog razmještanja i strategijskog razvijanja na teritoriji R BiH.

Strukturirana tako daje imala CENTAR “BOSNAE” na nivou Republike u Sarajevu općina Stari Grad i gradske pododbore po regijama (sl.1), sa koje se vidi prostorna organizacija “Zelenih beretki” u Republici BiH.

Sl. 1 - Struktura “Zelenih beretki” na nivou Republike Bosne i Hercegovine

Neposredno pred sam rat organizacija “BOSNAE”- “Zelene beretke” je imala oko 120 punktova kojima je koordinirano iz CENTRA “BOSNAE”. Ulazak i učlanjenje u organizaciju bili su omogućeni samo potpuno provjerenim, te je zbog toga “provaljivanje” organizacije bilo nemoguće. Njene aktivnosti bile su uglavnom koordinirane posredstvom nekih ličnosti tadašnjih organa sistema sigurnosti (Sl. 1.)

Organizacija “BOSNAE”- “Zelene beretke” se uspješno suprotstavlja KOS-ovskim brutalnim nasrtajima u sprječavanju nastanka i razvoja borbenih grupa za fizičku zaštitu naroda i odbranu gradova i države BiH. Takve aktivnosti organizacije nosile su u sebi vrlo visok stepen rizika. Razotkriveni član organizacije našao bi se pod optužbom tadašnjih zakonskih normativa, činjenja najtežeg krivičnog djela, otvorene pobune i naoružavanja naroda s ciljem rušenja tadašnjeg društvenog sistema SFRJ i njene vlasti

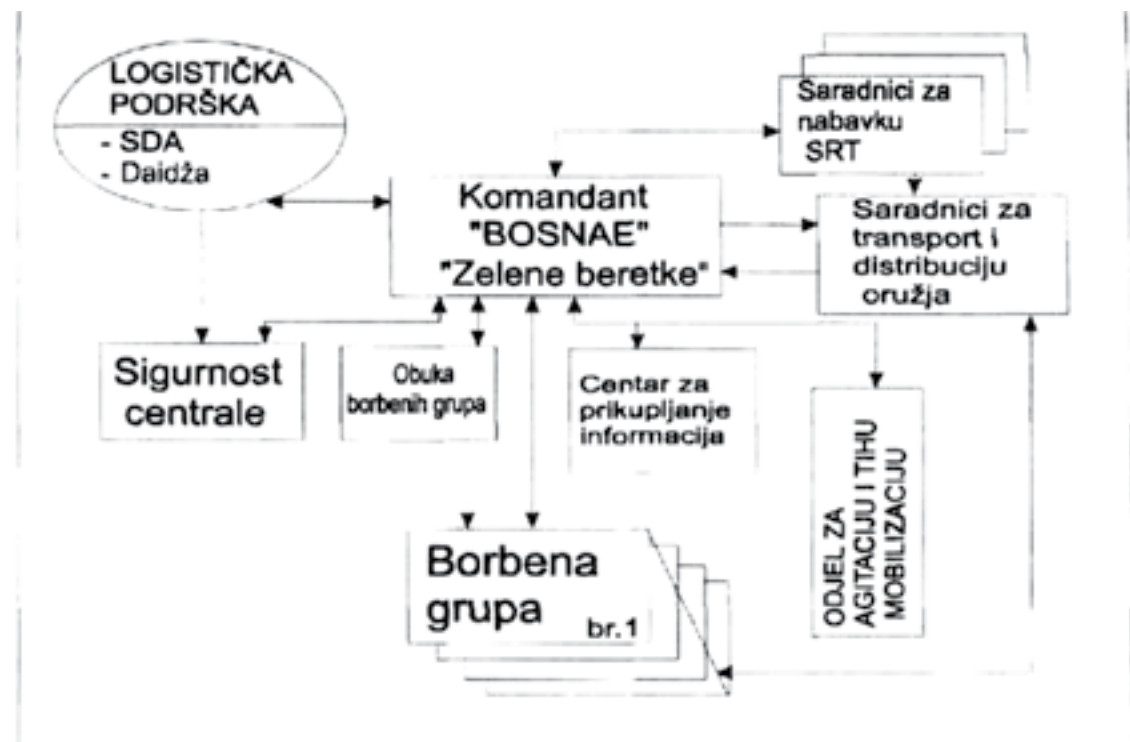
Pripadnici “BOSNAE”- “Zelene beretke” znali su sa čime su suočeni, ali su ipak, pronalazili mogućnosti, da tajnim kanalima vrše nabavku naoružanja, da ga tim kanalima prebacuju u grad i distribuiraju formiranim borbenim grupama. Pored toga izvršili su specijalizovanu obuku pojedinih članova organizacije van R BiH te na taj način prilično osposobljeni i borbeno spremni dočekali prve napade agresorskih snaga.

KOS JNA je znao da postoje neke organizacije koje pripremaju bošnjačko stanovništva za fizičko suprotstavljanje agresiji, ali nisu znali kakvim sredstvima raspolažu, čime su opremljene, kojim i kakvim ljudskim potencijalom raspolažu i uopšte kakvih su odbrambeno-zaštitnih mogućnosti. Tragajući za pouzdanim informacijama o organizaciji “BOSNAE”- “Zelene beretke” Kontraobavještajna služba (KOS) JNA pribjegava raznim operativnim podvalama, javno saopštava da sve zna o paravojnoj formaciji “Zelene beretke”, ali joj ništa nije otvorilo put za prodor u organizaciju “BOSNAE”- “Zelene beretke”.

Da bi se KOS naveo na pogrešan trag, dio organizacije “BOSNAE” javno se predstavlja kao organizacija “Zelenih beretki” koja se bavi nekim drugim aktivnostima a ne pripremama za odbranu. To će dodatno otežati operativni rad organima KOS-a, jer neće uspjeti napraviti prodor u organizaciju, iako je samo na području općine Stari Grad, djelovalo preko 22 borbene grupe, koje su u svom sastavu imale od 20 (dvadeset) do 80 (osamdeset) naoružanih boraca i koje su se nalazile u sistemu neprestane borbene spremnosti (si.2) i (si.3). Jedan dio branilaca bio je uključen u sistem stražarskog obezbjeđenja objekata po rubnim dijelovima grada, a drugi dio su sačinjavali mobilni sastavi kao interventne snage za intervencije na cjelokupnom prostoru grada.

Sl.2. Prostorna organizacija “Zelenih beretki” regije Sarajeva

S1.3 Načelna organizaciona struktura Centra “BOSNAE”

U složenim uslovima djelovanja i organizovanja, organizacija “BOSNAE” je na terenu organizovala znatan broj bošnjačkog i drugih naroda za fizičku odbranu i zaštitu od nadolazeće agresije. Uspjela je sa manje i više uspjeha povezati jedan broj gradova u Republici BiH na planu odbrambenih priprema. Neformalno je unutar legalnih odbrambenih institucija RBiH formirala borbene grupe i tijela za razvoj organizovanih oblika fizičkog suprotstavljanja predstojećoj agresiji, pod političkim nadzorom Predsjedništva RBiH.

U okviru organizacije “BOSNAE” u saradnji sa državnim organima i okupljenim pristalicama različitih nacionalnih, vjerskih i političkih ubjeđenja- nastojali su da se širom zemlje okuplja i organizuje sveopšti otpor nadolazećoj agresiji. Osnovna zamisao organizacije je bila da se uz spas domovine, u njene redove uvrste svi patrioti, građani svih nacionalnosti i vjera kojima je na srcu odbrana domovine-države. Ta višenacionalna i antinacionalistička dimenzija organizacije je bila temelj organizacije za koju su se borili njeni osnivači. Zbog toga što ta načela nisu prihvatile neke političke stranke koje su živjele u uvjerenju da su one i njihovi programi samo dovoljne za mobilizaciju širokih narodnih slojeva u uspješnom suprotstavljanju srpsko-crnogorskoj agresiji organizacija nije u potpunosti sprovela svoj program.

Organizacija “BOSNAE” “Zelenih beretki” u gradu Sarajevu

Na sastanku u Sarajevu, 31.marta 1991.godine, donesena je odluka da se vrše pripreme za odbranu bošnjačko-muslimanskog naroda od predstojeće agresije i u svrhu toga dogovoreno je da se neprestano prati razvoj vojno-političke situacije na prostoru grada Sarajeva i da se na sve nepredviđene aktivnosti srpskog radikalizma i JNA preduzimaju “spontane aktivnosti građana” grada Sarajeva kako bi se zaštitio vitalni muslimanski i državni interes, jer se u privrženost i odanost formalnog sistema odbrane, štabove TO nije imalo dovoljno povjerenja, da će isti uspješno organizovati odbranu i da će biti privrženi i lojalni novo formiranoj vlasti. Do 5.aprila 1991.godine osnovani su opštinski i mjesni Štabovi za krizna djelovanja u gradu Sarajevu i sačinjen protokol redoslijeda aktivnosti na pripremama u organizovanju i formiranju odbrambenih jedinica za eventualnu odbranu stanovništva i grada Sarajeva.

Nakon toga u maju 1991.godine organizacija “BOSNAE” prišla je formiranju jedinica, zapravo su imenovani provjereni i pouzdani pojedinci kao nosioci aktivnosti po kvartovima za agitovanje razvoj i formiranje borbenih dobrovoljačkih odbrambenih grupa.

Na čelo razvojnih grupa birani su provjereni ljudi sa terena a o njihovim aktivnostima štabovi TO nisu bili upoznati. U procesu razvoja i formiranja borbenih sastava ispoljena je potreba za specijalizovanim vojnostručnim znanjima te je Centar “BOSNAE” u dogovoru sa generalom Matom Šarlijom u septembra 1991. godine, donio odluku da se određen broj imenovanih vođa borbenih grupa uputi u R. Hrvatsku radi vojnostručnog osposobljavanja, tako je u novembru 1991. godine na specijalizovanu vojničku obuku upućeno 106 vođa potencijalnih borbenih grupa. Njihovim povratkom sa obuke u januaru 1992.godine pristupilo se konačno formiranju odbrambenih jedinica. Formiranje većeg dijela jedinica je završeno već početkom marta 1992. godine.

Koncept razvoja borbenih sastava u odbrani grada Sarajeva i Republike Bosne i Hercegovine bazirao se na dobrovoljnosti pojedinca da se dobrovoljno uključi u neki od oblika odbrane, takav princip formiranja jedinica otvorit će prostor za razvoj odbrambenog spontaniteta što će u odbrani bošnjačkog naroda u kasnijim fazama razvoja odbrane dati dimenziju nacionalnog pokreta. U kvartovima i ulicama sačinjavani su tajni dobrovoljački spiskovi koji su trebali omogućiti lakše formiranje odbrambenih jedinica od patriotski orijentisanog stanovništva. Uglavnom su u jedinice uključivani oni koji su pokazivali i ispoljavali visoku nacionalnu svijest i visok stepen pouzdanosti u očuvanje tajnosti organizacije. Na taj način su u svakoj općini grada Sarajeva razvijene i formirane borbene grupe “BOSNAE” za fizičku zaštitu stanovništva i odbranu grada. Uporedo sa procesom formiranja borbenih jedinica vršena je obuka ljudstva u rukovanju i upotrebi naoružanja. Formiranjem odbrambenih jedinica ostvarit će se dominantan uticaj nad formalnom vojnom organizacijom, štabovima TO, i time je konačno formalna vojna organizacija stavljena pod direktni ili indirektni nadzor legaliteta vlasti, prekinuti su praktično svi nadzori JNA nad štabovima TO i dobrim dijelom operativcima KOS-a zatvorena vrata za prodor u organizaciju “BOSNAE”.

Konačno, agresija na Bosnu i Hercegovinu je započela, 06.aprila 1992.godine na dan kada je međunarodna zajednica priznala Republiku Bosnu i Hercegovinu za suverenu, nezavisnu, nedjeljivu i cjelovitu državu.

Iz napadnutih i osvojenih gradova i naselja, muslimansko stanovništvo bježi prema slobodnim teritorij ama, jer se tamo dešavaju masovna ubistva, pale se muslimanske kuće, ruše se sakralni i vjerski objekti, stanovništvo se masovno protjeruje, sve to je samo dio zlodjela koja se čine prema muslimanskom stanovništvu.

Suočeno sa ovakvom stvarnošću Predsjedništvo SRBiH, na sjednici održanoj 8.aprila 1992.godine, proglasilo je neposrednu ratnu opasnost u Republici⁴⁰

Tim povodom predsjednik Predsjedništvo RBiH je dao javno saopštenje. “Bosna i Hercegovina je domovina Muslimana, Srba i Hrvata i svih građana koji u njoj žive. Ona nije djeljiva jer je nacionalno izmiješana. Svoju nedjeljivost ona je zajamčila stoljećima zajedničkog življenja. Svoje bi dijeljenje morala platiti hiljadama života. Stoga pozivamo sve Muslimane, sve Srbe i sve Hrvate, sve građane Bosne i Hercegovine, da brane svoju domovinu”.⁴¹

“Slobodna i suverena Bosna i Hercegovina prvi je cilj svih naših nastojanja, a opstanak muslimanskog naroda je direktno zavisao od opstanka i suvereniteta BiH”⁴².

Iz ovakve složene ratne stvarnosti proizilazit će ciljevi odbrane. Oni su sa tadašnjeg stajališta predstavljali moralnost i prirodnu ljudsku obavezu prema odbrani i suprotstavljanju nametnutim ratnim okolnostima. U prikazanim slikama “oslobođene Bijeljine, Foče, Višegrada, slika o progonima Bošnjaka iz Banje Luke...” stvarna vizija budućnosti naroda preslikavala se u mogućnost potpunog fizičkog nestanka bošnjačkog naroda, a onima koji bi eventualno preživjeli golgotu ratnih stradanja nudio se status ljudi bez domovine, ljudi bez nacionalnih osobenosti i na kraju status ljudi bez ponosa i ljudskog dostojanstva. Iz motiva nastanka borbene grupe u odbrani samobitnosti, proizilaze prirodni motivi na homogenizaciju, okupljanje i uključivanje patriotski orijentisanih snaga u borbene

40 Dževad Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 170

41 SDA, Glavni odbor, Dokumenti, sa osme sjednice, cit. lat, 11

42 SDA, Glavni odbor, Dokumenti, sa osme sjednice, cit. lat, 10

grupe. Tako je pobuđen prirodni nagon naroda za opstankom, a iskazat će se u nesebičnom i požrtvovanom pružanju fizičkog otpora agresiji. Zapravo motiv prirodnog prava na život i prostor je pobuđivao u ljudima visokomoralnu obavezu odbrane golog života i ljudskog dostojanstva, ne osvrćući se na tehničku nadmoćnost snaga agresora. Povodom prvih dramatičnih ratnih događanja predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović će izjaviti: “Tzv. realnosti su protiv nas, ali mnogi narodi su upornom borbom pobijedili te realnosti. Pravda je na našoj strani”⁴³.

REORGANIZACIJA SISTEMA ODBRANE

Na sjednici Predsjedništva SRBiH, održanoj 8. aprila, donesena je odluka o izmjeni imena SRBiH u naziv Republika Bosna i Hercegovina. Posebnom uredbom ukinut je Republički štab TO i umjesto njega formiran Štab TO Republike⁴⁴.

Rasformiranjem Republičkog štaba TO, a time i općinskih štabova TO otpočeo je proces formiranja organizacione strukture odbrane privržene legalnim i legitimnim organima izabrane vlasti RBiH. Dio kadrova iz prethodne vojne organizacione strukture je ušao u novoformiranu vojnu organizaciju, dio kadrova je otišao u SDS formacije, a dio kadrova je ostao po strani obje cjeline sa stavom da to nije njihov rat.

Velikosrpski kreatori rata u BiH su predvidjeli sve varijante uokvirivanja BiH u SR Jugoslaviju pa su već 25. januara 1992. godine donijeli Deklaraciju o proglašenju republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine ukoliko se u BiH nesrpsko stanovništvo većinski izjasni za samostalnost i izlazak iz okvira SR Jugoslavije da ujedine srpske državnice SAO i RAO u BiH i proglase formiranje srpske države na prostoru BiH. Kako planovi stavljanja grada Sarajeva pod kontrolu SDS-a od 5 i 6. aprila 1992.godine nisu ostvarili očekivanja, dana 07. 04. 1992. godine u Banjoj Luci SDS-poslanici zasjedaju i donose odluku da se BiH proglašava Srpskom Republikom. Ovom skupštinskom odlukom JNA i ekstremisti SDS-a imaju političko, a time i međunarodno pravno pokriće, za otpočinjanje “građanskog” rata u BiH.

Dana 26. 04. 1992. godine Alija Izetbegović završava razgovore sa generalom Adžićem i članom predsjedništva Jugoslavije Brankom Kostićem. Razgovori se vode o statusu JNA koja se nalazi stacionirana u RBiH. Na sastanku nije pronađena formula za status JNA u Republici Bosni i Hercegovini. Zapravo, Alija Izetbegović nudi da svi pripadnici JNA koji žele da ostanu u Bosni i Hercegovini mogu ostati i biće im priznata sva životna i statusna pitanja te zagarantovana sigurnost i bezbjednost, ali pod uslovom da se ti dijelovi JNA stave pod direktnu kontrolu Predsjedništva Bosne i Hercegovine i da priznaju legalitet i legitimitet bosanskohercegovačke vlade.

Naravno, na tako nešto Jugoslavija i srpska strana nije htjela pristati jer bi to u istom trenutku značilo i zaustavljanje rata i ratnih operacija na prostoru Bosne i Hercegovine, a to vladarima rata u Beogradu nije bilo od interesa, jer bi morali odustati od političkih i vojnih radikalnih ciljeva historijskog zadatka. Time bi i ideja stvaranja “velike Srbije” bila uništena.

Zbog takvog stava Beograda prema JNA koja se nalazila u Bosni i Hercegovini i dodijeljene joj uloge u realizaciji programa stvaranja “velike Srbije” Predsjedništvo Bosne i Hercegovine proglašava 27.aprila. 1992.godine JNA nepoželjnom na prostorima BiH i donosi odluku o povlačenju JNA sa prostora BiH, vidjevši u njoj glavnog i osnovnog neprijatelja koji udara na suverenitet i teritorijalni integritet Republike Bosne i Hercegovine na cjelokupnom prostoru međunarodno priznate države Bosne i Hercegovine.

Zbog prisustva strane oružane sile JNA na prostoru BiH, međunarodna zajednica vrši intenzivan pritisak na SR Jugoslaviju da povuče svoje oružane snage JNA,(odnosno već mnogo ranije preimenovanu u JA -Jugoslavensku armiju ali i dalje formalno zadržanog

 naziv JNA zbog prikrivanja njene uloge u toku realizacije vojnih **planova tokom**

⁴³ Alija Izetbegović, Prijedlog ženevskog sporazuma, Bošnjačko pitanje, Pres centar ARBiH, cit. lat, 47

⁴⁴ Dževad.Pašić, Zemlja između istoka i zapada, lat, 170

procesa stvaranja “velike Srbije”), u granice svoje državne teritorije. Ispunjavanje uslova međunarodne zajednice značilo bi poraz velikosrpske ideje te SR Jugoslavija međunarodnoj zajednici čini pravno valjanu podvalu, donošenjem odluke da se komande i jedinice JNA koje se nalaze na prostoru već međunarodno priznate i suverene države BiH preimenuju i da sa oružanim sastavima SDS-a čine “Vojsku Republike Srpske”. Time su jedinice JNA sa međunarodnog pravnog stajališta postale legitimna oružana sila srpskih antagonističkih društvenih snaga, koje se bore za ostvarivanje određenih ekonomskih i političkih ciljeva, odnosno za realizaciju onih ciljeva zbog kojih i pribjegavaju ratu. Tom kozmetičkom pravnom podvalom, agresiju na BiH sa međunarodnog pravnog aspekta, preimenuju u građanski rat, čime se vrši izjednačavanje žrtve agresije sa zločincem. Ovakvom kozmetičkom operacijom (formalnopravnom odlukom), agresija SR Jugoslavije i njenih OSJNA je podvedena, pod reakcionarni građanski rat koji vode zaraćene strane u BiH. Konzervativne totalitarističke snage Radovana Karadžića sa jedne strane kao sljedbenici preživjelog komunističkog totalitarnog društvenog sistema presvučeni su u ruho ekstremnog velikosrpskog nacionalnog interesa, a protiv novoizabranih demokratskih snaga u BiH, radi očuvanja svojih ekonomskih i političkih pozicija i sprječavanja ugrožavanja stečenih velikosrpskih pozicija preživjelog društvenog sistema.

“Ta kozmetička operacija postigla je željeni učinak. Uskoro su istaknuti zapadni političari, recimo britanski ministar vanjskih poslova Douglas Hurd, ustvrdili da se u BiH vodi “građanski rat”. Bivši urednik Timesa objavio je niz članaka u kojima je borbe u BiH okarakterisao “tipičnim građanskim ratom”. BBC ja neprestalno sve strane u sukobu, pa i bosansku vladu, nazivao “zaraćenim frakcijama”, a sam je rat proglasio “slomom reda i zakona”^{.45}

Iz naprijed navedenih razloga, Naredbom vršioca dužnosti načelnika GŠ OS SRJ generala SRJ Blagoja Adžića, od 10.maja 1992.godine formira se “Glavni štab Vojske Republike Srpske”. Za komandanta tog štaba postavljen je generla JNA Ratko Mladić, koji je zamijenio smijenjenog generala Milutina Kukanjca. Za načelnika štaba postavljen je general JNA Manojlo Milovanović, a za šefa bezbjednost postavljenje pukovnik JNA Zdravko Tolimir. Istom naredbom ustrojava se “Vojska Srpske Republike BiH” i to: 1. Krajiški korpus, 2. Krajiški korpus, Istočnobosanski korpus, Sarajevsko-romanijski korpus, Drinski korpus i Hercegovački korpus.

Istom naredbom vršioca dužnosti načelnika GŠ OSSRJ generala SRJ Blagoja Adžića, 2. vojna oblast JNA čija se komanda do 3.maja 1992.godine nalazila u centralnom dijelu grada Sarajeva na Bistriku, a po iseljenju u naselju Lukavica preimenuje u “Glavni štab Vojske Srpske Republike”, a 4. korpus JNA u Sarajevsko-romanijski korpus u čiji sastav ulaze sve jedinice JNA iz 4.korpusa JNA i sve mobilisane i novoformirane jedinice SDS-a sa vojnoteritorijalne nadležnosti korpusa.

Kozmetička operacija transformacije jedinica JNA na prostoru BiH u “Vojsku Republike Srpske” je praktično završena 20. maja 1992. godine kada je SR Jugoslviya službeno objavila da je BiH napustilo 14.000 pripadnika JNA, ali to je značilo da ih je ostalo još najmanje 80.000 na teritoriji BiH.⁴⁶

Na osnovu člana 9, a u vezi sa članom 41. Uredbe sa zakonskom snagom o Oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine, Prjedsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, na sjednici od 27.05.1992. godine, donijelo je Odluku o formiranju jedinica Teritorijalne odbrane na teritoriji regije Sarajevo.⁴⁷

Ministarstvo za narodnu odbranu, Štab teritorijalne odbrane, Sarajevo, dana 28.05. 1992.godine, izvodom iz Odluke br. 02/285-2 naredit će formiranje jedinica Teitorijalne odbrane za Regiju Sarajevo i to: 1. (Prve) bosanskohercegovačke brigade “Kralj Tvrtko”, 11. pješadijske brigade “Zmaj od Bosne”, 12. pješadijske brigade “Hadži Lojo”, 13. Novosarajevske brigade TO, 14. pješadijske brigade Novi Grad, 15. pješadijske brigade

⁴⁵ Noel Malcolm, Povijest Bosne (kratki pregled), srt. 316

⁴⁶ Noel Malcolm, Povijest Bosne- Kratki pregled, str. 316

⁴⁷ Arhivski materijal ARBiH, zaveden u arhivu pod srogo pov. Organizacijsko mobilizacijske arhivske građe, pod brojem, 02/285-2 od 28.05.1992.godine

Novi Grad, Bataljona vojne policije sarajevske regije, Prateće čete za obezbjeđenje Predsjedništva RBiH, odreda TO “Husić Eniz”- Ilidža, odreda TO “Sretno”- Breza, odreda TO “Misoča”- Ilijaš, odreda TO- “Olovo”, odreda TO- “Solun”, odreda TO- “Careva ćuprija”⁴⁸

Ministar odbrane je opunomoćen da izvrši raspored starješina u komande, odnosno štabove navedenih jedinica i izda bliža naređenja o brojnom sastavu i naoružanju formiranih jedinica.

Kako je objektivna ratna stvarnost u izvođenju odbrane bila uslovljena višim stepenom organizovanosti i potpunom centralizacijom odbrane, izričitost u transformaciji je bila u tome da se sve borbene grupe stave u sistem kontrole nadređene legitimne komande, a borbene grupe koje ne budu prihvatile taj princip da se proglase paravojnim te da se razoružaju i raspuste.

Taj zahtjev se morao ispoštovati zbog eliminisanja nepoželjnih efekata samovolje i anarhičnog ponašanja pojedinaca u borbenim grupama, te zbog podizanja nivoa unutrašnje organizacije u odbrani grada i ukupne efikasnosti vojne organizacije u izvođenju odbrane države BiH.To je bio jedini ispravan put da se odbrana dovede u organizovan sistem odbrane, sposoban da se odbrani od svih oblika ugrožavanja od strane agresorskih snaga.

Da bi odbrana bila efikasnija ona se morala reorganizovati i transformisati u novu vojnu organizacionu strukturu uvažavajući sve zavisnosti koje opredjeljuju efikasniju i kvalitetniju odbranu. Reorganizacija i transformacija vojnog sistema odbrane grada Sarajeva i države BiH bazirana je na modelu naučne reorganizacije sistema odbrane

Kako je naprijed opisano, stanje odbrane bilo je prisutno na najvišem nivou komandovanja i upravljanja odbranom, Predsjedništvu RBiH je predložena nova transformacija sistema odbrane i izmjena odluke o formiranju jedinica TO. Na osnovu člana 9, a u vezi sa članom 41. Uredbe sa zakonskom snagom o Oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 4. jula 1992. godine, donosi Odluku o organizaciji Oružanih snaga RBiH.⁴⁹Ovom odlukom utvrđuje se organizacija OSRBiH i formacije štabova, komandi, jedinica i ustanova ARBiH. Armija RBiH sastoji se od:

- a) Štabova i to: Glavnog štaba Oružanih snaga, okružnih štabova odbrane sa sjedištem u ratnim okruzima i opštinskim štabovima odbrane u opštinama;
- b) Komandi jedinica i to: korpusa, divizija, brigada, pukova, bataljona, diviziona, odreda, četa-baterija, eskadrila, vodova i baza;
- c) Ustanova za naučnoistraživački rad, obuku i pozadinsko obezbjeđenje

Za organizaciju oružanih snaga RBiH u skladu sa ovom Odlukom, odgovoran je ministar odbrane i načelnik Glavnog štaba OS.⁵⁰

Danom stupanja na snagu ove Odluke formiraju se oružane snage, Armija RBiH.

Ovakva uslovljenost transformacije i reorganizacije odbrane RBiH direktno se odražavala na organizacijsko formacijsku strukturu odbrane grada.Svi organizacijski sastavi odbrane, ovom transformacijom morali su međusobno biti povezani tako da omoguće centralizaciju odbrambenog sistema grada te sigurnu i efikasnu odbranu grada u svim uslovima intenziteta izvođenja odbrane.

Da se u ovim uslovima odbrane nije promijenila organizacijska struktura odbrane, individualna snaga borbenih grupa bi bila brzo potrošena i iscrpljena, efekti odbrane bi bili nepoželjni, a to bi za odbranu grada i države BiH imalo veoma teške posljedice na borbenom i moralnom planu.

48 Arhivski materijal ARBiH, zaveden u arhivu pod strogo pov. Organizacijsko-mobilizacijske arhivske građe, pod brojem, 02/285-2 od28.05.1992.godine

49 Arhivski materijal ARBiH, zaveden u arhivu pod strogo pov. Organizacijsko-mobilizacijske arhivske građe, pod brojem, 02-011-461 od 04.07.92

50Arhivski materijal ARBiH, zaveden u arhivu pod strogo pov. Organizacijsko-mobilizacijske arhivske građe, **izvod odluke**, pod brojem, 02-011-461 od 04.07.92

Ono što je značajno za cjelokupan ovaj proces transformacije odbrane, odnosi se na ukрупnjavanja borbenih sastava “Zelenih beretki” i drugih organizovanih i samoorganizirajućih borbenih grupa u krupnije vojne formacije. Ovaj proces reorganizacije vezanje sa vojnog stajališta za cilj uspostavljanja pojedinačnih zadataka odgovornosti u zoni odgovornosti odbrane na nivou bataljona. Ovakvim organizacijskim postupkom sama organizaciona struktura brigada i bataljona, kroz distribuirane nivoe odgovornosti kontinualno obezbjeđuje stabilan tok izvršenja odbrane. Iz ovako dodijeljenih zadataka odbrane i transformacionih postupaka razvoja i unapređivanja vojnoorganizacione strukture odbrane grada, neophodno je bilo izvući zajednički viši nivo kvaliteta odbrane, podržan novoformiranom hijerarhijskom strukturom odbrane i već stečenim ratnim iskustvima izvođenja odbrane borbenih grupa koje su ušle u nove organizacijske odnose a koje su uspjele sačuvati grad od početnih agresorskih udara i ofanziva uspostavivši prvobitnu liniju odbrane te na taj načinje omogućeno u kasnijim periodima plansko i centralizovano izvođenje odbrane.

Analizom unutrašnjih konflikta u strukturi odbrane grada dominantna je sa strane legitimiteta odbrane težnja ka uspostavi jedinstvenog legitimnog i centralizovanog sistema odbrane i težnja ka jačanju legitimnih institucija vlasti. Sa druge strane kroz intenzifikaciju veličanja horizontalnih autoriteta rata, težilo se ka decentralizaciji vlasti i prisvajanjima neograničene moći, ispoljavanju autokratskog ponašanja pojedinaca, dezorganizaciji i pretvaranju odbrane u svoju suprotnost. Pobjedom legaliteta nad stihijom spontaniteta, ukinut je decentralizam pojedinaca i uspostavljen hijerarhijski legitimitet odbrane grada, centralizovano subordiniran, stabilan i organizovan sistem odbrane grada Sarajeva i države BiH. Centar “BOSNAE” je pružio svoj ogroman doprinos razvoju i uspostavil centralizovanog sistema odbrane kako grada Sarajeva tako i cjelokupne države BiH. Bobene grupe “Zelenih beretki” su prihvatile sve zahtjeve Predsjedništva i odmah po donošenju odluka i naredbi prešle u proces reorganizacije, prve su ušle u kasarne prihvatile pravila kasamskog načina života i prihvatile nadređenu reorganizovanu komandu. U toku transformacije sistema odbrane bilo je pojedinaca koji su se tom procesu suprotstavili ali su isti prije toga izašli van okvira kontrole Centra “BOSNAE”.

VOJNI POTENCIJAL AGRESORA NA TERITORIJI GRADA SARAJEVA

Znajući da je Sarajevo ključ opstanka i razvoja Bosne i Hercegovine, agresor je, dugogodišnjim planskim aktivnostima, oko grada Sarajeva i u sam grad koncentrisao ogromnu količinu naoružanja i jedinica, kako bi glavni grad držao pod jednom vrstom vojnog nadzora. U neposrednim pripremama agresije na RBiH velikosrpski planeri rata procjenjuju daje Sarajevo od strateškog značaja i ključ uspjeha cijele agresije na RBiH. Iz naprijed navedenog u planovima za zauzimanje grada Sarajeva je planirana takva vrsta blokade grada, u kojoj će se grad u cjelokupnoj svojoj strukturi ugušiti te društveno i infrastukturno tako razoriti da više nikoga ne podsjeća na izvor bosanske državotvornosti. Primjenjujući strategiju uništenja vjerovalo se da će totalnom blokadom i sa takvim gušenjem grada samo za nekoliko sedmica zauzeti sam grad, a njegove žitelje potpuno dezorijentisati i na taj način realizovati političke i vojne ciljeve agresije.

Planirani cilj totalne blokade grada vezan je za glavni grad RBiH, kao osnovni generator državotvornosti Bosne i Hercegovine. Odsijecanje glavnog grada od tijela države, te onemogućavanje rada državnih organa, značilo je za agresora uništenje državotvornosti BiH, po cijeloj njenoj širini i dubini državne strukture. Tim postupkom su planirali stvoriti pretpostavku demoralizacije, predaje i kapitulacije političkog vodstva Republike, i u tome se nazirala šansa da se sa predajom u političkom vodstvu Republike dobije potrebno jamstvo da će žrtva pristati na njegove buduće zahtjeve. Drugi aspekt blokade grada Sarajeva je vezan za iskušavanje naše riješenosti i naše sposobnosti da se branimo.

Raspored snaga agresora⁵¹

U gradu i oko grada Sarajeva, JNA je bila stacionirana u 26 većih ili manjih kasarni. Svaka od kasarni i jedinica imale su precizno dodijeljene zadatke u planovima blokade i

51 Prikupljeni podaci načelnika obavještajnog organa 1. korpusa, oktobar 1992.godine

zauzimanja grada. Zadaci su se odnosili uglavnom na elemente borbenog rasporeda u blokadi i opsadi grada Sarajeva te posebno razrađenim zadacima i ulozi oko naoružavanja, opremanja i prihvata dobrovoljačkih jedinica SDS-a te druge zadatke koji su vezani za faze zauzimanja grada, pravce presijecanja ili odsijecanja pojedinih dijelova grada, te način uništavanja i razaranja infrastrukture grada. U strukturu stanovništva grada KOS je implementirao jake kolaboracione snage za subverzivna i snajperska djeystva.

Opsadu Sarajeva izvršila je JNA sa dobrovoljačkim i mobilisanim sastavima SDS skoncentrisanim pod jednu strategijsko operativnu grupaciju pod nazivom “Sarajevsko-romanijski korpus”, koji je u svom sastavu imao dvadeset pet različitih jedinica, raspoređenih na zone odgovornosti oko grada Sarajeva i po njegovoj dubini. Logistički centri raspoređeni su po dubini zona odgovornosti brigada, a skladišta municije i MES(minsko-eksplozivnih sredstava) su popunjena iz strategijskih skladišta ratnih rezervi JNA.

Stacionarni i mobilni centri veze su raspoređeni po dubini borbenog rasporeda brigada, a OKM (Osnovno komandno mjesto) Sarajevsko-romanijskog korpusa vezano je za Han-Pijesak. Glavna bolnica je uređena u Kasindolu i na Sokocu sa potrebnim brojem vozila i dva helikoptera za potrebe prevoženja ranjenih i povrijeđenih.

Iz naprijed navedenog jasno se uočava da je opsada Sarajeva brižljivo planirana i pripremana na nivou Generalštaba JNA. Na osnovu ratnih iskustava sa kasarnama JNA u gradovima Hrvatske modifikovani su i dorađeni planovi upotrebe jedinica JNA. Pred neposrednu opsadu grada, glavnina snaga iz kasarni JNA u gradu je izmještena na okolna brda, a preostali dio snaga ostaje u kasarnama sa zadatkom povezivanja snaga za specijalna i snajperska djeystva i na taj način od kasarni se formiraju jake otporne tačke u samom gradu. One će snagama za subverzivna i snajperska djeystva služiti kao zaštićena skrovišta i polazne baze pri izvođenju subverzivnih i snajperskih djeystava po gradu.

Inženjerisko uređenje opsade grada izvršila je JNA za vlastite, agresorske potrebe. Te iste položaje zaposjele su dobrovoljačke jedinice SDS-a. Pored toga izvršila je zaprečavanje svih mogućih pravaca napada u slučaju pokušaja proboja i deblokade grada. Oruđa je rasporedila po sistemu višekatne vatre, a sve brisane prostore pokrila unakrsnim i zaprečnim vatrama.

Sa stanovišta složenosti uslova života u tako opkoljenom gradu te načina golog preživljavanja i opstanka, kada je u gradu ukinuto snadbijevanje strujom, vodom, plinom, kada su granatiranja i razaranja grada dobila nezapamćene razmjere, kada se stanovništvo grada raspamećivalo, dovoljno je na to samo podsjetiti i da svakom prosječnom poznavaoцу rata, stanje preživljavanja u gradu Sarajevu bude dovoljno jasno.

Kad se analiziraju statistički podaci ili uzmu u obzir teška oruđa od 82 mm i iznad 82 mm, dolazi se do saznanja da je po linijama odbrane grada i po infrastrukturi grada Sarajeva neprijatelj u svakom periodu rata djeystvovalo sa 592 do 630 oruđa ne računajući tenkove,⁵²može se matematičkim modelima izračunati udarna moć tog arsenala u svakom periodu rata. Raspored oruđa na dominantnim kotama i rejonima iznad samog grada je omogućavao neposredno ili poluposredno gađanje bilo kojeg cilja u samom gradu ili na liniji odbrane. Karakteristika granatiranja i uništavanja grada je ta što je agresor uglavnom težim oruđima selektivno gađao odabrane ciljeve, a lakšim oruđima vrši neselektivno gađanje grada. Šema rasporeda oruđa u opsadi grada Sarajeva data je na sl.4.

Na osnovu zaplijenjene agresorske dokumentacije na Trebeviću od 07. Januara 1992. godine može se zaključiti da su sva oruđa na osnovu zadanih pravaca i zona djeystva, djeystvovala po unaprijed određenim civilnim i vojnim objektima (Predsjedništvo, Vojna bolnica. itd). Tako su im inženjerijski uređivani vatreni položaji i određeni nišanski elementi za gađanje.⁵³

Sa gore navedenim arsenalom naoružanja grad Sarajevo je nemilosrdno razaran od strane srpskog agresora. Cilj je bio uništiti svaki život, čak i pomisao daje moguće obnoviti

grad i njegovu složenu infrastrukturu. Ipak i u vrijeme brutalnog nasilja nastaju ideje, zamisli o obnovi grada, a nekada se čak i usred rata realizuju. Još jedno sarajevsko čudo!

Pregled agresorskog oruđa u zoni isključenja 20 km”⁵⁴,sl. 4.

Pod kontrolom UNPROFOR-a

R.br.	VRSTA ORUĐA	BROJ
1	PAT (protivavionski top)	74
2	VBR (višecjevni bacač raketa)	7
3	MINOBACAČ	100
4	TOP	46
5	HAUBICA	28
6	OT (oklopni transporter)	14
7	TENK	23
UKUPNO		292

Van kontrole UNPROFOR-a

R.br.	VRSTA ORUĐA	BROJ
1	PAT (protivavionski top)	54
2	VBR (višecjevni bacač raketa)	3
3	MINOBACAČ	125
	TOP	48
5	HAUBICA	34
6	OT (okopni transporter)	12
7	TENK	28
UKUPNO 304		

Sve agresorske ofanzive na zauzimanju grada Sarajeva branioци su odbili i slomili, uglavnom su cijelo vrijeme rata upornom odbranom čvrsto držali uspostavljenu liniju odbrane grada, koja se povremeno mijenjala u korist branilaca. Neki vojni analitičari procjenjuju da su agresorske snage iz navedenih razloga doživjele na sarajevskom ratištu moralni, psihološki i sveukupni vojni slom. Zbog toga im je potpuno naruku išao ultimaturn NATO-a od 09. 02. 1994. godine o zaleđivanju vojne situacije oko grada Sarajeva, jer je na taj način pod nadzorom snaga Ujedinjenjh naroda ostala opsada grada u zoni poluprečnika od 20 km što je snagama agresora omogućilo pregrupisavanje snaga, a branioциma onemogućilo deblokadu grada. Od oko 630 art. oruđa raspoređenih na brdima oko Sarajeva, snage UNPROFOR-a su pod svoju kontrolu stavile svega 292 jedinice oruđa, uglavnom ona oruđa kojima su cijevi bile istrošene, a svi borbeni resursi istekli.

Na takav način pregrupisavanjem snaga agresoru su omogućena i olakšana ofanzivna djeystva na širem prostoru države BiH, a snagama branilaca otežana i usložnjena borbena situacija.Uprkos nerazumijevanju međunarodnih faktora snage branilaca su tokom 1994.godine oslobodile više stotina kvadratnih kilometara prostora u vanjskoj zoni okruženja grada Sarajeva i to u rejonu Treskavice, Bjelašnice i platou Crnoriječke visoravni čime je opsada grada Sarajeva oslabljena izvana⁵⁵ i takvo stanje je ostalo sve do vazdušnih napada snaga NATO-a po infrastrukturi agresorskih opsadnih snaga kada će se grad deblokirati, a postdejtonskim ultimatuumom o deblokadi i reintegraciji grada, grad Sarajevo reintegrirati.

54 Prva linija, list ARBiH broj 21 goAIV-februar-veljača 1995-besplatan primjerak, brig.gen.Vahid Karavelić, Tako se braniloSarajevo, str 7

55 Prva linija, list ARBiH broj 21 god.IV-februar-veljača 1995-besplatan primjerak, brig.gen.Vahid Karavelić, Tako se branilo Sarajevo, str 9

52 Prikupljeni podaci načelnika obavještajnog organa 1. korpusa, decembar 1992.godine

53 Zaplijenjena neprijateljska dokumentacija na Trebeviću 07.12.1992.godine.

Vojna karakterističnost opsade grada Sarajeva je nevjerovtna, takvu dugotrajnu opsadu historija ratova nije zabilježila, i da je neki drugi grad u historiji bio toliko dugo izložen gušenju grada kao što je to grad Sarajevo. Njegovi crni rekordi su u broju dana pod opsadom, u broju ubijenih i teško ranjenih boraca i civila, u broju ubijene djece, u broju ispaljenih artiljerijskih granata koje su pale na grad itd. U takvom bestijalnom obliku gušenja i satiranja jednog grada bile su poljuljane osnovne društvene vrijednosti, a cjelokupna logika života svodila se na puko preživljavanje. U vrtlogu takvog društvenog haosa, grad je ipak sačuvao svoju dušu i svoje dostojanstvo kulturnog i političkog centra BiH. Sve ratne brutalnosti će grad i njegovo stanovništvo, koje je u njemu ostalo opkoljeno za vrijeme rata, u toku 1450 dana opsade grada Sarajeva u svom nevjerovatnom, društvenom obliku i socijalnoj bijedi preživjeti i pobijediti, nadjačati mračne sile destrukcije i uništenja grada i tamnu stranu civilizacije - rata, sa ljudskim dostojanstvom i prkosom.

Požrtvovanost pojedinaca, izdiferencirana patriotska svijest, visok stepen svjesnosti historijskog trenutka, izražena decentralizovanost u izvođenju odbrane u početnom periodu rata omogućili su iznalaženje novih ideja i rješenja u odbrambenim postupcima branitelja grada i države BiH. U takvom energetskom stanju odbrambenog naboja branilaca ostvareno je iznenađenje i zbunjenost u vojnim formacijama agresora. Spontanim i djelimično usmjeravanim postupcima odbrane ostvarivana su taktička i psihološka iznenađenja, nad snagama agresora sjedne strane, a sa druge strane razvijao se i jačao osjećaj samopouzdanja u sopstvenu snagu i vjera da se može pobijediti, tehnički nadmoćniji neprijatelj. Analizom političkih i vojnih faktora dublje se spoznaje ratna situacija u gradu Sarajevu i državi BiH iz čega bošnjački narod i drugi bosanskohercegovački narodi moraju izvesti odgovarajuće pouke za buduća vremena.

Mr. Zijad Rujanac

Bosnae - Zelene beretke

Nikada niko nije napisao naredbu, niti dekret o formiranju organizacije Bosnae, ali je ona, zna cijeli svijet, postojala. Bila je vanstranačka i višenacionalna. Inicijator nastanka bio je Emin Švrakić sa više svojih saradnika. Rođena je početkom 1991. godine u srcima i dušama rodoljuba Bošnjaka i svih drugih koji su Republikuu Bosnu i Hercegovinu smatrali svojom jedinom domovinom, a nakon što se raspala bivša Jugoslavija, kad je agresija na RBiH, kako to narod kaže, visila u zraku. Saznanje da Bosnae postoji datira od sredine 1991. god.

Ime je dobila po prastarom nazivu za Bosnu. Bosnae je odmah sebi postavila cilj: ilegalno stvaranje manjih borbenih grupa po mogućnosti u cijeloj RBiH, naoružavanje tih borbenih grupa i obuka za odbranu bošnjačkog naroda i svih onih kojima je BiH jedina domovina. Te borbene grupe nazvane su i Zelene beretke po svom simbolu otpora, po zelenoj beretki, a to ime je onda pridodato imenu organizacije Bosnae.

Bosnae - Zelene beretke odmah su se suočile sa materijalnim problemima, nedostajalo je novca za nabavku oružja i municije, za obuku, za uspostavljanje sistema veza između organizacije i borbenih grupa koje su formirane u sadašnja tri kantona - Sarajevskom, Hercegovačko-neretvanskom i Srednjobosanskom. Organizuju se potom akcije za prikupljanje pomoći od imućnijih građana prvo i Sarajevu, ali se oni nisu baš proslavili u davanju te pomoći. U brošuri koja je štampana 1993. godine pod nazivom Zelene beretke, autora Hazima Akmađića, zabilježen je, uz ostalo, podatak da je “primjerice u januaru 1992. godine u Sarajevu skupljeno svega 300 DM” za Zelene beretke, a u to vrijeme “automatska puška koštala je 1.500 do 2.000 DM, municija za tu pušku stajala je 1500 do 2000 DM, pištolj je koštao oko 1.000 DM”, itd.

Ali, Bosnae - Zelene beretke i tada pokazuju svoju unutrašnju snagu i značaj, te počinju akciju za oprikupljanje novca među sobom, pa su tako prikupili značajna sredstva, i novčana i materijalna, za nabavku oružja. Taj podatak ilustruje patriotsku svijest Zelenih beretki, pogotovu kad se zna da su Zelene beretke bili građani sa niskim i srednjim primanjima.

Nakon što su se u Sarajevu konsolidovali i nešto naoružali, te uvježbali, izviđačko-obavještajni tim Zelenih beretki prati pokrete jedinica bivše JNA, koje su se pripremale za agresiju na RBiH. To je dalo prve rezultate kada su Zelene beretke zaustavile konvoj kamiona koji su tobože prevozili banane.a ustvari u konvoju su bile “maljutke” bivše JNA. Zelene beretke su tokom martovskih barikada 1992. godine koje je u Sarajevu organizovala Srpska demokratska stranka čuvale prilaze gradu sa istočne, jugoistočne i sjeveroistočne strane. Zato se smatra da je za Zelene beretke u Sarajevu rat počeo 1. marta 1992. godine.

Uoči samog početka agresije na RBiH 1992. godine u Sarajevu je uspostavljena saradnja Zelenih beretki i pripadnika policijskih stanica, a posebice u općini Stari Grad, tako da bi se moglo reći ra su policajci Starog Grada postali Zelene beretke, odnosno Zelene beretke su postale policajci po potrebi i svakodnevno. Neki pripadnici Zelenih beretki upućeni su po zadatku u rezervni sastav policije Starog Grada, što su na početku rata, tokom prvih borbenih dejstava pokazalo kao odličan potez.

Pripadnici Bosnae - Zelenih beretki u Sarajevu su razradili plan odbrane nazvan “Sarajevski prsten” i po tom planu su izvodili obuku na padinama Trebevića.

Početkom agresije sarajevske Zelene beretke dočekuju suprotstavljajući se agresoru, zatim izmještaju stanovništvo iz ratom zahvaćenih dijelova Sarajeva u skloništa, razbijaju Petu kolonu...

Kada je kompletna Teritorijalna odbrana RBiH, čiju su okosnicu u pojedinim dijelovima BiH činile Zelene beretke transformisana u Armiju RBiH, pripadnici Zelenih beretki sa svim svojim naoružanjem, municijom, sistemom veza ulaze u sastav Armije RBiH.

Početkom rata, dakle, u odbranu Sarajeva uključeno je iz sarajevske regije više hiljada Zelenih beretki, odnosno više desetina borbenih grupa, a radi zavaravanja agresora u sistemu komuniciranja govorilo se o više stotina borbenih grupa.

Neki pripadnici Zelenih beretki sadašnjeg Kantona Sarajevo dobili su priznanja “Zlatni ljiljan”, mnogi od njih nisu među živima, ali kako Zelene beretke znaju da kažu, ta su priznanja zaslužili svi poginuli pripadnici Zelenih beretki, njih više od 1000, i svi ranjeni kojih ima oko dvije hiljade.

U sadašnjem Hercegovačko-neretvanskom kantonu Zelene beretke nasatale su slično kao i u Sarajevskom, s tim što je ovdje Stranka demokratske akcije imala mnogo uticaja u buđenju patriotske svijesti.

Prije nego što je počela agresija na RBiH, ono što se desilo na prostorima bivše Jugoslavije naglo ju ljude u Konjicu, Mostaru, Jablanici, Glavatičevu, Buturoviča polju i drugim mjestima da svoja osjećanja prema svom narodu i domovini pretoče i u razum koji će se pripremiti za agresiju.

Prvo je počelo nadziranje objekata većinom vjerskih muslimanskih, a onda ilegalno naoružavanje kratkim i dugim cijevima, te obučavanje borbenih grupa-Zelenih beretki.

Već u junu 1991. Godine 30 vođa grupa pohađali su diverzantske i protivdiverzantske kurseve poslije kojih su stečena znanja prenosili na ostale članove Zelenih beretki.

Takođe su Zelene beretke hercegovačke regije stupale u aktivni, a osobito rezervni sastav policije, ali to ih nije slabilo pošto su Zelene beretke stalno okupnjavane u brojnije jedinice veličine voda i veće.

Na samom početku rata, to jest agresije na RBiH, Zelene beretke Hercegovačko-neretvanskog kantona bile su bitan činilac u odbrani Mostara, Konjica, Jablanice... A kasnije, kad su Zelene beretke postale dio Armije RBiH, njih više stotina nastavilo je odbambena djelovanja u sastavu Armije BiH.

Poslije znanih gibanja i propasti bivše SFRJ na području današnjeg Srednjobosanskog kantona snažno se probudila svijet Bošnjaka i još nekih Bosanaca da brane RBiH od agresije. Grupa patriota iz Jajca koja je znala da u Sarajevu postoje u ilegali Zelene beretke od prve polovine 1991. Godine uputila se u Sarajevo da sazna nešto o postanku tih borbenih grupa, njihovoj obuci i djelovanju te pripremu za odbranu uopće. I Travničani su ostarili kontakt sa Eminom Švrakićem u Sarajevu, pa su se ubrzo poslije toga pojavile borbene grupe i u današnjem Srednjobosanskom kantonu. Zelene beretke Srednje Bosne posebnu pažnju u početku su poklanjale produbljivanju odbrambene savjesti kod naroda, ilegalnoj nabavci oružja, raspoređivanju punktova... Te aktivnosti su polahko otklanjale strah od agresorke brojčane superiornost u ljudstvu, a osobito u naoružanju. Tako su nastale Zelene beretke Jajca, Gornjeg Vakufa, Donjeg Vakufa, Bugojna, Travnika i Zenice.

Ocijene prave snage i značaja Bosnae-Zelene beretke biće sadržana svakako u monografiji o Zelenim beretkama, nadamo se već u bliskoj budućnosti, ali sigurno je da je jedan od najboljih dokaza snage i značaja Zelenih beretki, kako rekosmo i ranije, u spontanitetu njihova nastajanja koji se iznjedrio iz žudnje za odbranom BiH.

Snaga i značaj Zelenih beretki dokazuju se i djelima koje su činili u odbrani od agresije, u žrtvama, a o tome najbolje svjedoče imena i biografije mrtvih Zelenih beretki koje slijede u ovoj ediciji, što su je stvorile žive Zelene beretke kao jedan od svojih dugova prema mrtvim junacima, svojim suborcima.